

Notat

Dato 08.04.2011

Oppfølging av rovviltforliket i 2004

Foto: Baard Næss/NN/Samfoto

Innhold

1.	Innledning.....	3
2.	Todelt målsetting	5
3.	forvaltningsmodell	11
4.	Forvaltningsområde for ynglende ulv.....	15
5.	Forebyggende tiltak.....	17
6.	Norsk Abruzzo-prosjekt	19
7.	Ny erstatningsmodell	20
8.	Bestandsovervåking	22
9.	Bestandsmål	24
10.	Bestandsregistrering	28
11.	Ulovlig felling av rovdyr	29
12.	Frykt for rovdyr.....	30
13.	Nødvergeretten	31
14.	Beiterett	32
15.	Leie av jaktterreng	33
16.	Reindrif	34
17.	Villrein	35
18.	Internasjonalt samarbeid.....	35

1. INNLEDNING

I behandlingen av St.mld. nr. 15 (2003-2004), jf. Innst. S. nr. 174 (2003-2004), ble det inngått et bredt rovviltforlik i Stortinget. Regjeringen har i sin politiske plattform for perioden 2009-2013 (Soria Moria II erklæringen) sagt at hovedtrekkene i stortingsforliket om rovviltpolitikken fra 2004 skal videreføres. Herunder videreføres den todelte målsettingen som skal sikre rovviltbestandenes overlevelse, og næringsdrift basert på beitebruk i utmark. Regjeringen har i Soria Moria II erklæringen sagt at de vil invitere Stortinget til et bredt forlik om bestandsmålet for ulv og bjørn. I tillegg til ny vurdering av bestandsmålene for ulv og bjørn vil Regjeringen avklare spørsmålene om nødverge for hund, eventuell vårjakt på bjørn og eventuell videreføring av prøveordningen med statlig leie av elgjakt i ulverevir. Naturmangfoldloven stiller krav til myndighetenes kunnskapsgrunnlag. Myndighetene skal bygge på vitenskapelig kunnskap når det treffes beslutninger som kan påvirke naturmangfoldet. Dette gjelder i utgangspunktet kunnskap som allerede er tilgjengelig. Det kan også omfatte kunnskap som ev. må fremskaffes. Det er derfor i denne saken lagt vekt på å oppdatere kunnskapsgrunnlaget, og dette ble oversendt Stortinget den 4. februar 2011.

Av dette dokumentet (punkt 2-18) fremgår en statusbeskrivelse for arbeidet med oppfølging av komiteens Innst. S. nr. 174 (2003-2004), med en gjennomgang av komiteens merknader (gjengitt i *kursiv*). Gjennomgangen bygger på eksisterende kunnskap. Det er ikke gjennomført evaluering av rovviltforliket i sin helhet, men det pågår arbeid på flere områder med blant annet gjennomgang av erstatningsordningene for husdyr og tamrein tatt av rovvilt og arealdifferensieringen i forvaltningsregionene.

Komiteens tilråding i Innst. S. nr. 174 (2003-2004) var som følger:

”Vedtak:

I

St.meld. nr. 15 (2003-2004) - om rovvilt i norsk natur - vedlegges protokollen.

II

Stortinget ber Regjeringen opprette en rovviltforvaltning basert på åtte forvaltningsregioner for rovvilt. Grensene for rovviltforvaltningen skal følge fylkesgrensene, og regionene inndeles slik:

- Region 1: Sogn og Fjordane, Hordaland, Rogaland og Vest-Agder*
- Region 2: Aust-Agder, Telemark, Vestfold og Buskerud*
- Region 3: Oppland*
- Region 4: Akershus, Oslo og Østfold*
- Region 5: Hedmark*
- Region 6: Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag og Møre og Romsdal*
- Region 7: Nordland*
- Region 8: Troms og Finnmark.*

III

Stortinget ber Regjeringen opprette et nytt forvaltningsområde for ynglende ulv. Det nye forvaltningsområdet har følgende avgrensing:

- Akershus: Hele fylket med unntak av kommunene Hurdal, Eidsvoll, Nannestad, Gjerdrum og Nittedal øst for Nitelva.*
- Oslo: Hele fylket.*
- Østfold: Hele fylket.*
- Hedmark: Hele fylket med unntak av kommunene Nord-Odal, Stange, Hamar, Løten, Ringsaker, Åsnes vest for Glomma, Våler vest for Glomma, Elverum vest for Glomma, Åmot vest for Glomma, Stor-Elvdal, Rendalen, Engerdal, Folldal, Alvdal, Tynset, Tolga og Os.*

IV

Stortinget ber Regjeringen opprette en ordning hvor forvaltningsregionene får en egen pott penger blant annet til fordeling til kommuner som har store rovviltbelastninger. Kommunene skal selv stå fritt til å velge hvilke rovviltrelaterte tiltak de vil bruke pengene til.

V

Erstatningsordningen for rovviltskader skal fortsatt ligge i Miljøverndepartementet. Ordningen skal innrettes slik at en betydelig del av erstatningene gis som forhåndsutbetaling som insentiv til iverksettelse av forebyggende tiltak, men det skal fortsatt gis skjønnsmessig erstatning for udokumentert tap.

Stortinget ber Regjeringen komme tilbake med endringer og utvidelse av Regjeringens foreslåtte ordning, som tar hensyn til at det fortsatt er behov for skjønnsmessige erstatningsutbetalinger, basert på at mye tap er vanskelig å dokumentere på tross av iverksettelse av forebyggende tiltak.

Stortinget ber Regjeringen komme tilbake til Stortinget med en egen sak om dette, senest i forbindelse med statsbudsjettet for 2006. Inntil ny ordning gjennomføres, videreføres dagens ordning.

VI

Stortinget ber Regjeringen forvalte rovdirene basert på nasjonale bestandsmål med følgende bestander:

- Ulv: 3 årlige ynglinger innenfor den nye ulvesonen.*
- Bjørn: 15 årlige ynglinger.*
- Jerv: 39 årlige ynglinger, derav 3 i Finnmark.*
- Gaupe: 65 årlige ynglinger, derav 4 i Finnmark.*
- Kongeørn: 850-1 200 hekkede par.*

Det forutsettes at når det gjelder fordeling av rovdirene innenfor de enkelte regioner, må Regjeringen ta hensyn til at det samlede trykket av rovdyr ikke skal øke i de regioner det er mye fra før, snarere bør antallet dyr gå ned. Dette også sett i lys av at antallet bjørn og jerv nå går ned i forhold til Regjeringens forslag. Endelig fordeling skal skje i samråd med de regionale viltnemndene, og rovdirene må forvaltes på en bærekraftig og økologisk måte.”

2. TODELT MÅLSETTING

”Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sylvia Brustad, Mette Gundersen og Knut Werner Hansen, fra Høyre, Øyvind Halleraker, Siri A. Meling og Leif Frode Onarheim, fra Fremskrittspartiet, Øyvind Korsberg og Øyvind Vaksdal, fra Sosialistisk Venstreparti, Hallgeir H. Langeland og Ingvild Vaggen Malvik, fra Kristelig Folkeparti, Ingmar Ljones og lederen Bror Yngve Rahm og fra Senterpartiet, Inger S. Enger, mener at vi har fått et ansvar for å forvalte naturen. Bevaring av artsmangfoldet er i denne sammenhengen en hovedutfordring.

Komiteen viser til at Bern-konvensjonen ble undertegnet i 1979, og ratifisert av Norge i 1986. Allerede tidlig på 1970-tallet ble alle rovviltartene, herunder ulv, fredet i Norge, uavhengig av internasjonale miljøkonvensjoner.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, viser til at Norge etter Bern-konvensjonen har en forpliktelse til å sikre overlevelsen til alle de store rovviltartene i norsk natur. Det vises til at det er utarbeidet en grundig juridisk rapport ved Universitetet i Oslo, Institutt for offentlig rett (Schei 2003, Norsk rovviltforvaltning og folkeretten), samt at det er foretatt en gjennomgang av spørsmålet i Justisdepartementet og i Utenriksdepartementet, som understøtter denne konklusjonen. Flertallet mener at spørsmålet derfor ikke er om vi skal ha rovvilt i norsk natur, men hvor vi skal forvalte det og hvordan.

Komiteen erkjenner konflikten mellom rovvilt og beitedyr. Derfor bør storsamfunnet betale erstatning til de som mister husdyr og tamrein til rovvilt. Komiteen mener videre at storsamfunnet må stå for avbøtende tiltak for å minske rovvilttap og motvirke frykten mange føler overfor noen av rovviltartene.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, peker på at å ha dyr på utmarksbeite har mange positive kvaliteter. På samme måte vil rovvilt i den norske naturen også ha positive kvaliteter. Utfordringen ligger i å ivareta begge deler uten at konfliktene mellom dem blir større enn nødvendig.

Komiteen vil understreke at den todelte målsetningen skal opprettholdes, og mener at det fortsatt skal være mulig med levedyktig næringsvirksomhet i landbruket i områder med rovvilt. Komiteen mener livskvalitet og bosetning og næringsutvikling i distriktene må tas hensyn til ved forvaltningen av rovdirene. Forvaltningen må etter komiteens syn gjennomføres på en måte som skaper tillit mellom lokalbefolkning og regionale og sentrale myndigheter. Komiteen mener det bør legges opp til en forvaltning av de fire store rovdirene, som gjør det mulig fortsatt å drive med småfehold i områder med rovdire.”

Den todelte målsettingen for rovviltpolitikken har vært etablert som prinsipp i alle de tre tidligere stortingsmeldingene om rovviltforvaltning, jf. St.meld.nr.27(1991-92) *Om forvaltning av bjørn, jerv, ulv og gaupe*, St.meld. nr. 35 (1996-97) *om rovviltforvaltning* og St.mld. nr. 15 (2003-2004) *Rovvilt i norsk natur*.

I forskrift av 18. mars 2005 om forvaltning av rovvilt (rovviltforskriften) står følgende om formål i § 1:

Formålet med denne forskrift er å sikre en bærekraftig forvaltning av gaupe, jerv, bjørn, ulv og kongeørn. Innenfor en slik ramme skal forvaltningen også ivareta hensyn til næringsutøvelse og andre samfunnsinteresser. Forvaltningen skal være differensiert slik at hensynet til ulike interesser vektlegges forskjellig i ulike områder og for de ulike rovviltarter.

Forskriften skal sikre en forvaltning som vektlegger forutsigbarhet og lokal medvirkning.

I rovviltforskriften § 6 står følgende om regionale forvaltningsplaner for rovvilt:

Rovviltnemnden skal utarbeide en regional forvaltningsplan for rovvilt. I forvaltningsplanen skal det etableres en geografisk differensiert forvaltning i regionen, jf. forskriften § 1. Forvaltningsplanen skal vise hvordan rovviltnemnden vil prioritere midler til forebyggende og konfliktdempende tiltak innenfor regionen i tråd med prinsippet om en geografisk differensiert forvaltning. Planen skal også gi anbefalinger om bruken av landbrukspolitiske og reindriftspolitiske virkemidler innenfor regionen for å bidra til en samordnet virkemiddelbruk og reduserte tap og konflikter.

Rovviltnemnden skal ha nær kontakt med kommuner og organisasjoner innenfor regionen ved utformingen av forvaltningsplanen. Planen skal sendes Direktoratet for naturforvaltning til uttalelse før den vedtas av rovviltnemnden.

Det vises til kunnskapsgrunnlaget oversendt Stortinget 4. februar 2011 (side 37-49) for utfyllende beskrivelse om beitedyr.

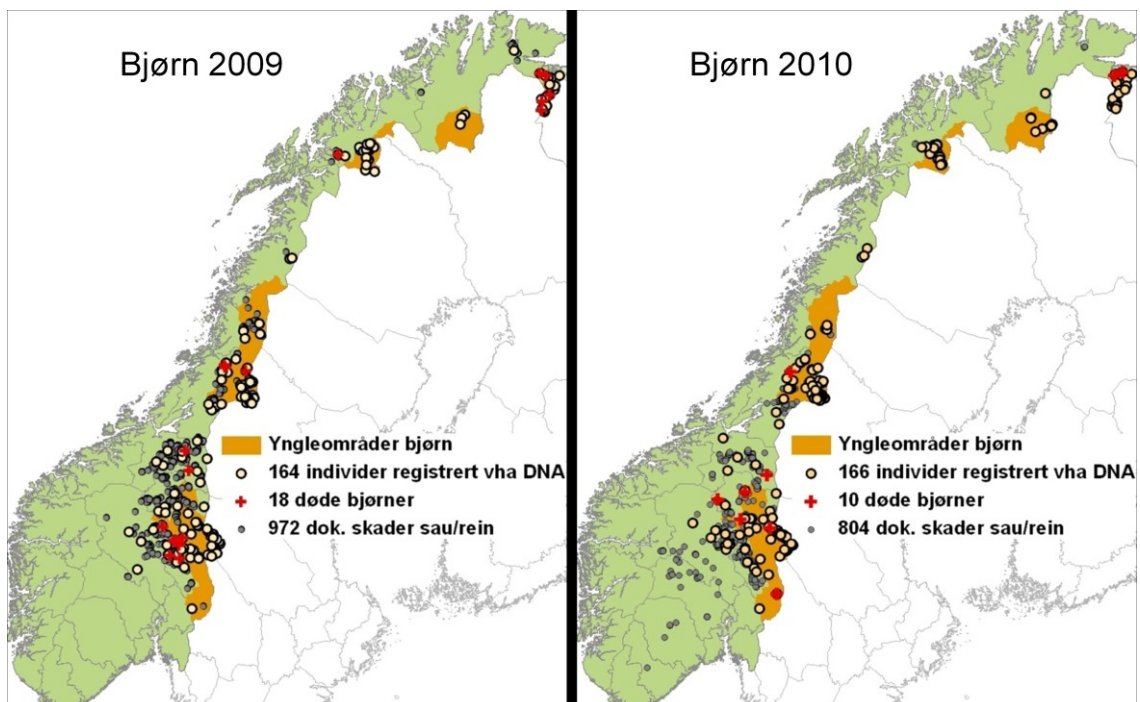
Rovviltnemndene fastsetter i sine forvaltningsplaner områder som skal prioriteres til yngleområder for rovvilt og prioriteres til beiteområder. Den todelte målsetningen skal sikre rovviltbestandenes overlevelse, og næringsdrift basert på beitebruk i utmark. I juli 2006 sendte miljøverndepartementet og landbruks- og matdepartementet ut et felles brev som beskrev hvordan signalene i rovviltpolitikken skulle følges opp i den samlede statlige forvaltningen. I brevet presiseres blant annet følgende om den todelte målsetningen:

”I områder som er definert som prioriterte rovviltområder i de regionvise forvaltningsplanene, skal saueproduksjon og andre produksjoner basert på utmarksbeite tilpasses med utgangspunkt i forekomsten av rovvilt i beiteområdet. Dette innebærer at det i enkelte områder vil være behov for langsiktige investeringer i endret driftsopplegg eller omlegging til annen produksjon.”

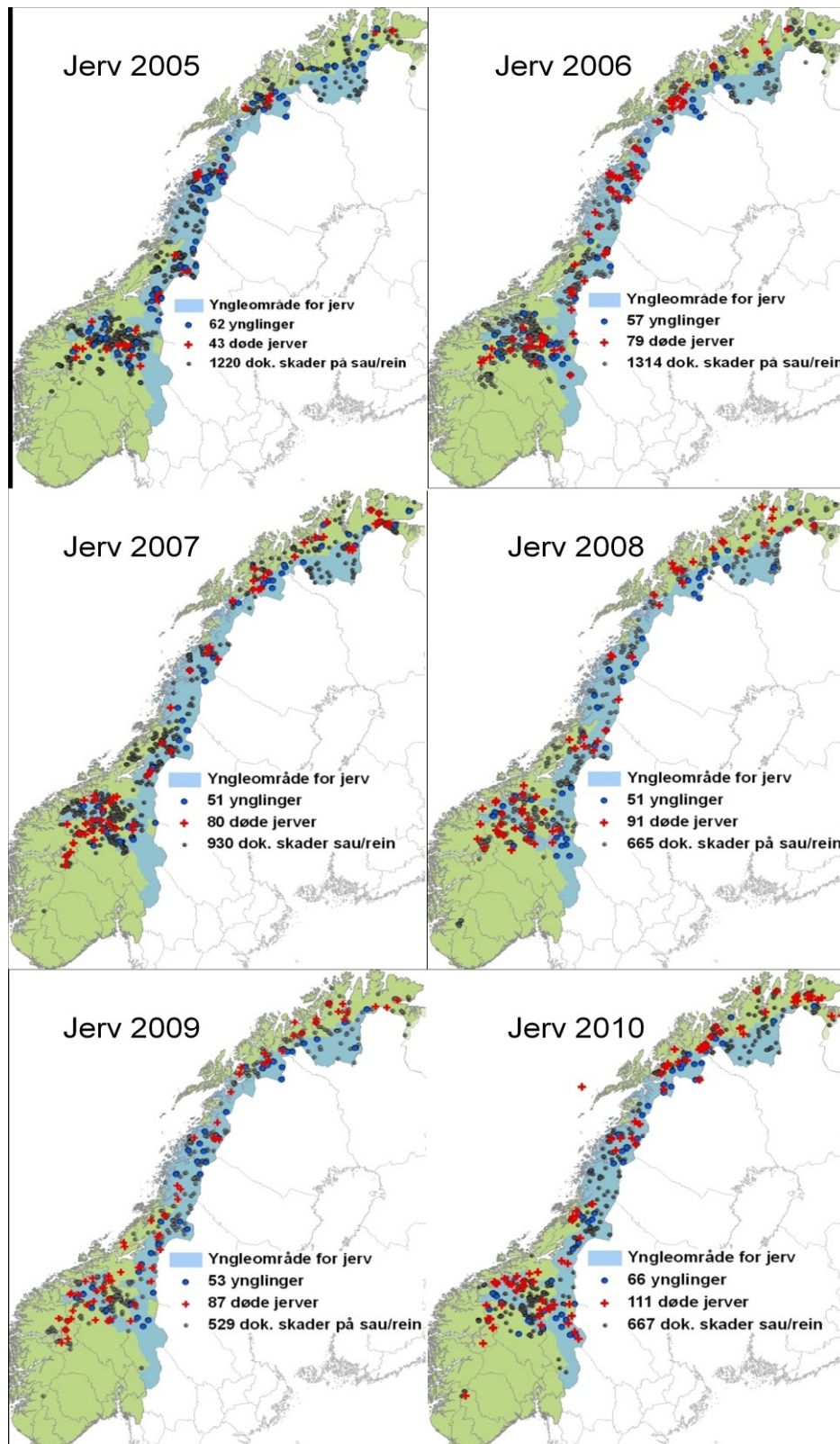
”I forvaltningsplanenes prioriterte beiteområder kan rovvilt felles selv om bestandsmålet innenfor prioritert rovviltområde ikke er oppfylt. Dette betyr blant annet at rovvilt utenfor vedtatt rovviltområde skal kunne felles selv om bestandsmålet ikke er nådd innenfor området. I prioriterte beiteområder skal foretakene kunne påregne at rovvilt ikke vil være til hinder for tradisjonell drift med sau på utmarksbeite og reindrift. Dette innebærer at rovvilt som vandrer inn i disse områdene, og som utgjør en potensiell skade for beitedyr,

raskt skal kunne tas ut gjennom kvotejakt, lisensfelling eller ved ekstraordinære tiltak. En forutsetning for slik felling er imidlertid at det ikke finnes andre tilfredsstillende løsninger, og at slik felling ikke truer den aktuelle bestands overlevelse.”

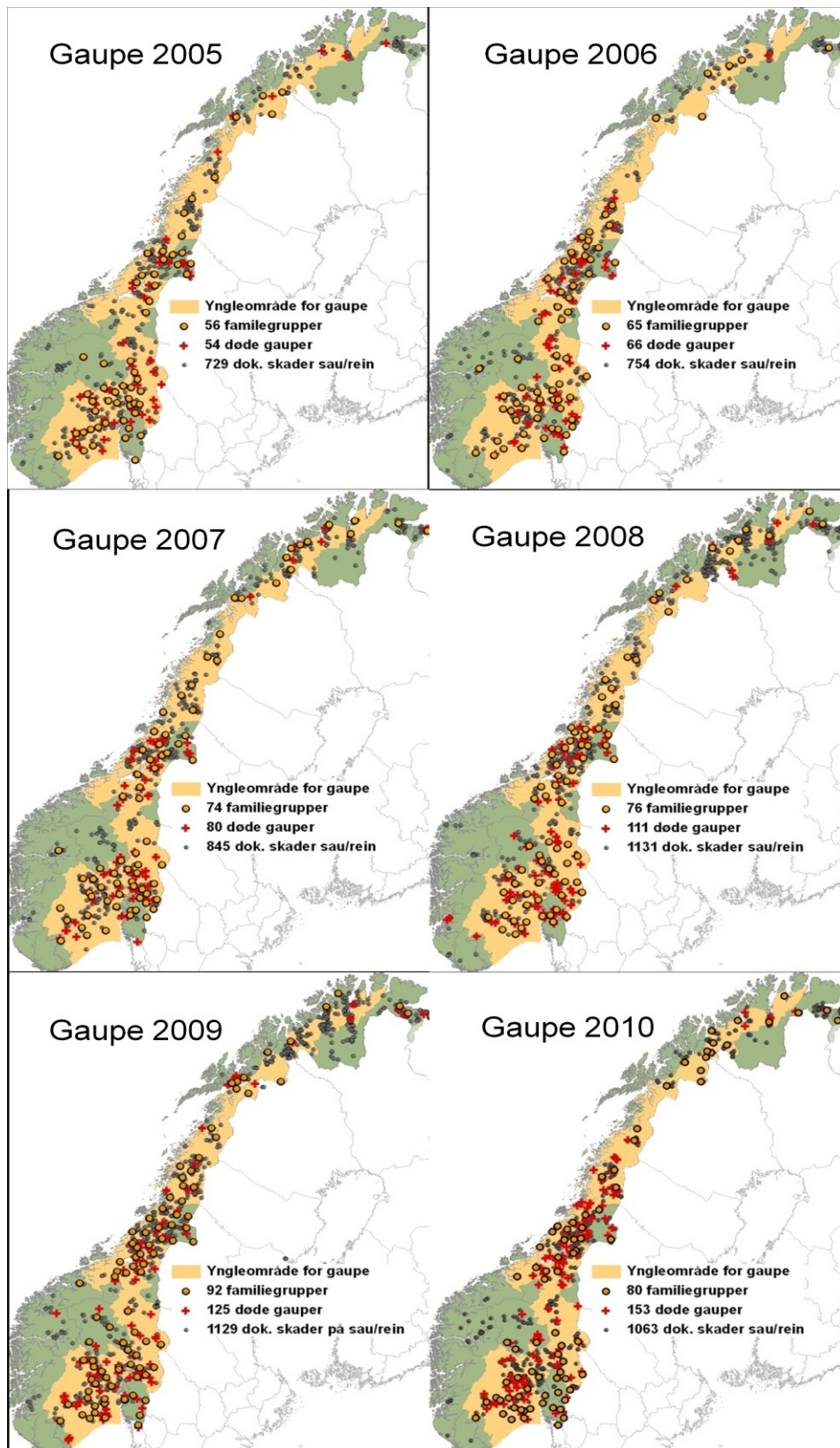
Den todelte målsettingen er ikke evaluert, men rovviltnemndene har på oppdrag fra Miljøverndepartementet av 12. juli 2010 foretatt en egnevaluering av arealdifferensiering som virkemiddel i forvaltningsregionene for rovvilt høsten 2010. Direktoratet for naturforvaltning sammenstiller resultatene av evalueringen og vil gi råd til Miljøverndepartementet om videre oppfølging av rovviltnemndenes erfaringer.

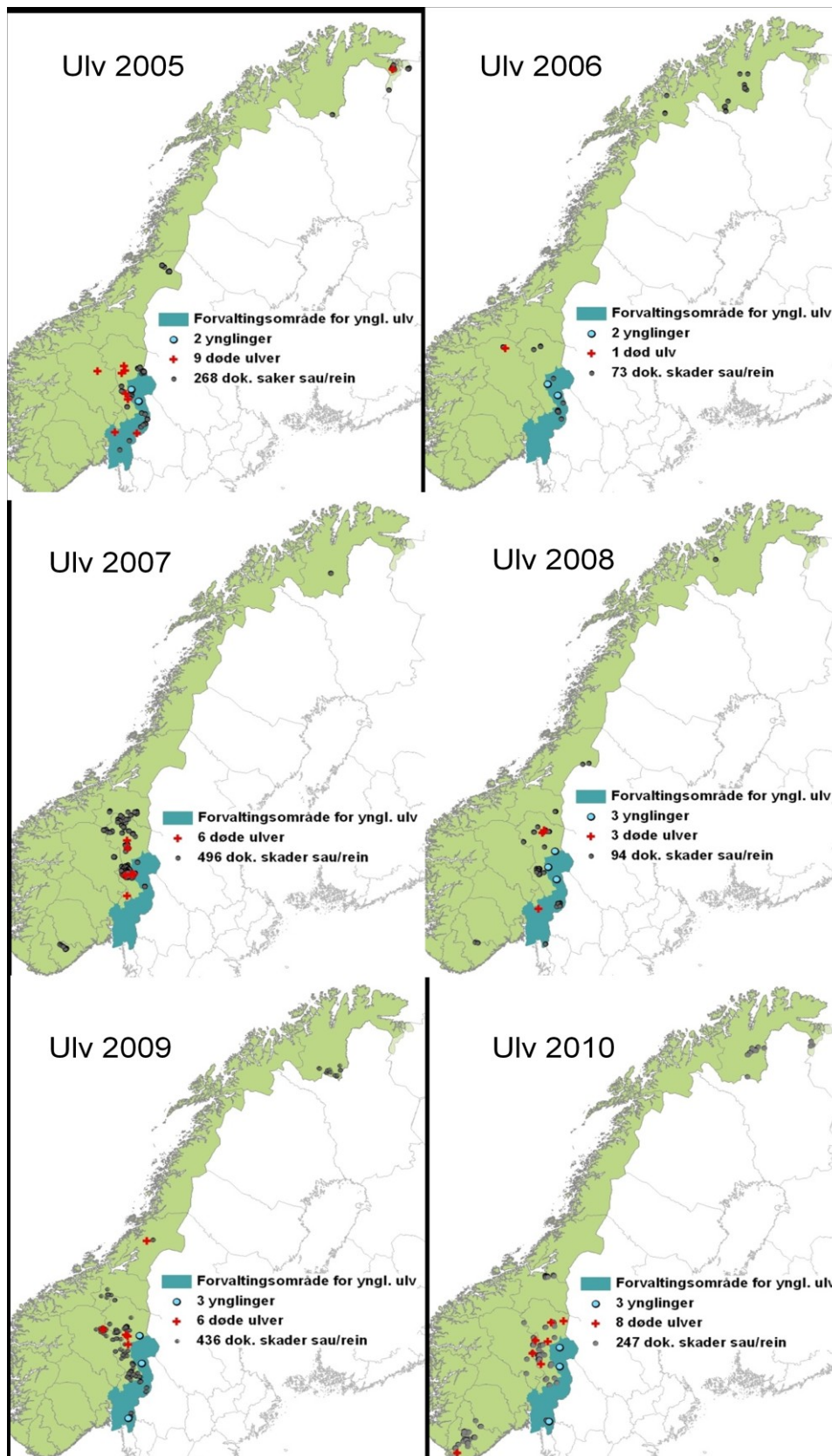
Figur 1 Totalt antall bjørner registrert ved landsdekkende DNA-innsamling i 2009 og 2010, samt total registrert avgang av bjørn og dokumenterte skader på sau og tamrein. Oransje område markerer det som av rovviltnemndene er prioritert yngleområde for bjørn, jf. regionale forvaltningsplaner for rovvilt. Udokumenterte tap fremgår ikke av figuren, men totaltapet fremgår av beskrivelsen om beitedyr i kunnskapsgrunnlaget oversendt Stortinget 4. februar 2011.

Figur 2 Utviklingen i antall årlige ynglinger av jerv, total registrert avgang av jerv og dokumenterte skader på sau og tamrein i perioden 2005-2010. Blått område markerer det som av rovviltnemndene er prioritert yngleområde for jerv, jf. regionale forvaltningsplaner for rovvilt. Udokumenterte tap fremgår ikke av figuren, men totaltapet fremgår av beskrivelsen om beitedyr i kunnskapsgrunnlaget oversendt Stortinget 4. februar 2011.

Figur 3 Utviklingen i antall årlige ynglinger (familiegrupper) av gaupe, total registrert avgang av gaupe og dokumenterte skader på sau og tamrein i perioden 2005-2010. Lyst område markerer det som av rovviltneemndene er prioritert yngleområde for gaupe, jf. regionale forvaltningsplaner for rovvilt. Udokumenterte tap fremgår ikke av figuren, men totaltapet fremgår av beskrivelsen om beitedyr i kunnskapsgrunnlaget oversendt Stortinget 4. februar 2011.

Figur 4 Utviklingen i antall årlige ynglinger av ulv, total registrert avgang av ulv og dokumenterte skader på sau og tamrein forårsaket av ulv i perioden 2005-2010. Blått område markerer forvaltningsområdet for ynglende ulv. Udokumenterte tap fremgår ikke av figuren, men totaltapet fremgår av beskrivelsen om beitedyr i kunnskapsgrunnet oversendt Stortinget 4. februar 2011.

Regjeringen sa i Soria Moria I-erklæringen at erstatningsordningen for tap av husdyr på beite som skyldes fredet rovvilt skulle beholdes som ordningen var. I Soria Moria II-erklæringen har Regjeringen sagt at erstatningsordningen for husdyr skal endres med sikte på at faktisk rovdyrtap skal erstattes (se punkt 7).

Forebyggende og konfliktdependende tiltak, bestandsovervåking, lokal medvirkning og rovviltforskning er viktige momenter i oppfølgingen av komiteens merknader med tanke på livskvalitet, bosetting, frykt og næringsutvikling m.m. Satsingen på forebyggende og konfliktdependende tiltak har økt kraftig (se figur punkt 5), og det er de regionale rovviltnemndene som prioriterer bruken av midlene til ulike konfliktdependende og tapsforebyggende tiltak i den enkelte forvaltningsregion. Videre er overvåking og bestandsregistrering av rovdyr betydelig styrket de senere år. I budsjettet for 2011 er det satt av 23,1 millioner kroner til bestandsovervåking av rovvilt, noe som er en økning på over 17 millioner kroner siden 2005. Budsjettøkningen på 6,9 millioner kroner i 2011 ble satt av til Rovdata, og Rovdata arbeider blant annet for økt lokal deltakelse i bestandsregistreringen (se punkt 8). Forskning og informasjonsarbeid om rovviltets naturlige atferd i møte med mennesker er viktig i arbeidet med å redusere frykten for store rovdyr. Dette gjelder særlig bjørn og ulv, og slike studier er gjort for begge disse artene i Skandinavia (se for øvrig punkt 12).

3. FORVALTNINGSMODELL

"Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, vil ha åtte forvaltningsregioner for rovvilt. Flertallet foreslår at grensene skal følge fylkesgrensene.

Flertallet foreslår: "Stortinget ber Regjeringen opprette en rovviltforvaltning basert på åtte forvaltningsregioner for rovvilt. Grensene for forvaltningsregionene skal følge fylkesgrensene, og regionene inndeles slik:

- Region 1: Sogn og Fjordane, Hordaland, Rogaland og Vest-Agder
- Region 2: Aust-Agder, Telemark, Vestfold og Buskerud
- Region 3: Oppland
- Region 4: Akershus, Oslo og Østfold
- Region 5: Hedmark
- Region 6: Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag og Møre og Romsdal
- Region 7: Nordland
- Region 8: Troms og Finnmark

Flertallet mener også forvaltningen av ulv må legges inn under den regionale forvaltningen, men slik at de regionene som kommer inn under ulvesonen samarbeider om forvaltningen.

Flertallet mener at når det gjelder fordeling av rovdyrene innenfor de enkelte regioner, må Miljøverndepartementet ta hensyn til at det samlede trykket av rovdyr ikke skal øke i de regioner det er mye fra før, snarere bør antallet dyr gå ned. Dette også sett i lys av at antallet bjørn og jerv nå går ned i forhold til Regjeringens forslag. Flertallet vil også peke på at rovdyrene må forvaltes på en bærekraftig og økologisk måte.

Flertallet henviser til sammensetningen som er foreslått i St.meld. nr. 15 (2003-2004), der det legges opp til at berørte fylkeskommuner i hver region velger ut og innstiller representanter til rovviltnemndene. Miljøverndepartementet som overordnet viltorgan, skal forestå den endelige oppnevning av nemnden. Det legges opp til at nemndene selv velger leder og nestleder.

Flertallet legger til grunn at alle rovviltnemndene skal ha fem medlemmer. I regionene 6, 7 og 8 skal ett medlem av rovviltnemnden oppnevnes i samråd med Sametinget. Flertallet forutsetter at rovviltnemndene blant annet får ansvaret for kvoter for betinget skadefelling på alle arter, samt kvote og område for kvotejakt på gaupe og kvote og område for lisensjakt på jerv, bjørn og ulv. Næringsorganisasjonene og andre aktuelle organisasjoner skal aktivt trekkes inn i nemndens arbeid.

Flertallet mener det er en hovedutfordring å bygge tilliten mellom den sentrale rovviltforvaltningen, næringsinteressene og andre brukere av utmark. Oppslutningen om å bevare rovviltartene i norsk natur kan undermineres dersom konflikten rundt bestandsmål og forvaltning av rovviltbestandene blir for store. Det påhviler derfor Direktoratet for naturforvaltning som forvaltningsorgan, å sikre en rask og forsvarlig saksbehandling i aktuelle rovdysaker.

Flertallet ber derfor Regjeringen om at tiltak iverksettes som kan sikre et bedre tillitsforhold mellom den offentlige forvaltning, lokalsamfunn, brukere av utmark og aktuelle organisasjoner.

Flertallet ber om at Miljøverndepartementet blir ankeinstans for vedtak fattes av de regionale rovviltnemndene. Direktoratet for naturforvaltning skal normalt gi sin vurdering før saken avgjøres endelig i Miljøverndepartementet.”

Rovviltforliket innebar en ny forvaltningsmodell for store rovdyr der landet ble delt i 8 forvaltningsregioner. Inndelingen av regioner er gjennomført i tråd med rovviltforliket. I hver region har en rovviltnemnd hovedansvaret for forvaltningen av gaupe, jerv, ulv og bjørn, jf. rovviltforskriften § 5. Forvaltningsmodellen med regionale rovviltnemnder er ikke evaluert, og regjeringen har ikke mottatt negative tilbakemeldinger vedrørende prinsippet med forvaltningsmodellen.

Når bestanden av den enkelte art ligger over de nasjonalt fastsatte bestandsmålene for forvaltningsregionen, har rovviltnemnda i regionen myndighet til å fatte vedtak om kvote for felling og kvote for jakt etter rovviltforskriften §§ 8, 10 og 11. Nemndas myndighet for bjørn og ulv baseres på de siste dokumenterte data om siste års yngling, mens myndigheten for gaupe og jerv baseres på gjennomsnittet av dokumenterte data om de siste tre års ynglinger. Fylkesmannen kan av eget tiltak eller etter søknad fatte vedtak om iverksetting av felling for å forhindre fremhindre skade innenfor rammen av kvote for betinget skadefelling gitt av rovviltnemnden eller Direktoratet for naturforvaltning. Fylkesmannen kan ved iverksetting av felling sette til side de regler

som ellers gjelder om felling/jakt- og fangstmetoder. Vedtak om skadefelling er frikoblet fra grunneierretten.

Rovviltforliket innebar også regional forvaltning av ulv, men da slik at rovviltnemndene i ulvesonen samarbeider om forvaltningen. Dersom bestandsmålet for ulv er nådd er det rovviltnemndene i forvaltningsregion 4 (Akershus, Østfold og Oslo) og 5 (Hedmark) som får myndigheten til å fatte felles vedtak om kvote for betinga skadefelling og lisensfelling etter rovviltforskriften §§ 8 og 10. Rovviltnemndene i forvaltningsregion 4 og 5 har i perioden fra inngåelsen av rovviltforliket ikke hatt myndighet til å vedta kvoter for felling av ulv før bestandsmålet for første gang ble nådd i 2010.

Rovviltnemndene i region 4 og 5 fattet da vedtak om en kvote for felling av 3 ulver i deler av Hedmark utenfor ulvesona. Direktoratet for naturforvaltning har imidlertid ved flere tilfeller åpnet for felling av ulv i deler av Hedmark, også før bestandsmålet ble nådd i 2010. I de øvrige seks forvaltningsregionene for rovvilt er det ikke mål om etablering av ynglende ulv, og rovviltnemndene i disse regioner har årlig myndigheten til å vedta kvoter for felling av ulv uavhengig av hvor vidt bestandsmålet er nådd i ulvesona eller ikke.

I tråd med rovviltforliket må rovdirene forvaltes på en bærekraftig og økologisk måte. I rovviltforliket fremgår det også at det i fordelingen av bestandsmålene for rovdyrartene mellom regionene skulle tas hensyn til at det samlede trykket av rovdyr ikke skulle øke i de regioner hvor det var mye rovdyr før rovviltforliket. I rovviltforliket ble det lagt til grunn at de nasjonale målene for rovvilt skulle fordeles på de åtte regionene. Videre la rovviltforliket klare føringer for jerv og gaupe i Finnmark, samt fastsatte områdeavgrensingen for ynglende ulv. Status for bjørn og gaupe viste at disse bestandene i 2004 lå under de nye bestandsmålene som ble fastsatt i rovviltforliket. Innenfor rammen av de fastsatte bestandsmål ville følgelig antall ynglinger av bjørn og gaupe øke på landsbasis. På tilsvarende måte følger det av rovviltforliket en viss økning i ulvebestanden innenfor ulvesona. For jerv lå bestanden i 2004 noe over det nasjonale bestandsmålet som ble fastsatt i rovviltforliket.

Fordelingen av de nasjonale bestandsmålene på de enkelte regioner ble gjort i henhold til prinsippene i rovviltforliket, jf. rovviltforskriften § 4. Fordelingen ble bygget på utbredelsen i 2004, hvor det fremover i tid vil finnes gode leveområder for de ulike artene, og konfliktvurderinger i forhold til de ulike artene. Det ble i denne sammenheng lagt stor vekt på hensynet til å sikre sammenhengende rovviltbestander på tvers av regiongrenser og landegrenser, ettersom dette gir en større robusthet for overlevelse både på kort og lang sikt. Kunnskap om bjørnens spredningsbiologi, viser at binner etablerer leveområde i nær tilknytning til sine mødre. Derfor er det for denne arten særlig viktig å ta hensyn til utbredelsen av binner ved fordeling av det nasjonale bestandsmålet om 15 årlige ynglinger. Det ble i fordelingen lagt vekt på å unngå å etablere faste rovviltbestander i områder med mye sau og tamrein. Dette vises særlig tydelig gjennom at det ikke er fastsatt nasjonale mål for ynglinger av gaupe, jerv, bjørn og ulv i region 1 (Vest-Norge), men forholdet er vektlagt sterkt også for flere av rovviltartene i andre regioner. Jaktinteresser og forholdet til lokalsamfunn ble også

vektlagt. I fellesbrevet fra miljøverndepartementet og landbruks- og matdepartementet (omtalt under punkt 2) presiseres blant annet følgende om bestandsmålene:

"I en overgangsfase vil det i tråd med Soria Moria-erklæringen kunne bli nødvendig å avpasse takten i måloppnåelse for rovviltbestandene. Dette innebærer blant annet at det skal kunne felles rovvilt utenfor et biologisk forsvarlig forvaltningsområde nedfelt i den regionale forvaltningsplanen, også før bestanden har nådd bestandsmålet innenfor det aktuelle forvaltningsområdet. En forutsetning er imidlertid at bestanden av den enkelte art i hver region årlig har en positiv utvikling mot de nasjonalt fastsatte bestandsmålene i regionen."

Dette er praktisert for både ulv (bestandsmål første gang nådd i 2010) og bjørn (bestandsmål ikke nådd), og det er over flere år åpnet for lisensfelling på disse artene i deler av landet før de nasjonale bestandsmålene er nådd.

Videre regionvis arealdifferensiering og prioritering av områder til henholdsvis rovvilt og andre interesser, blir gjort av rovviltnemndene gjennom utarbeidelse av regionale forvaltningsplaner for rovvilt. Rovviltnemndene prioriterer også bruk av midler til forebyggende og konfliktdempende tiltak (se punkt 5). Rovviltnemndene har på oppdrag fra Miljøverndepartementet høsten 2010 foretatt en egnevaluering av arealdifferensiering som virkemiddel i forvaltningsregionene for rovvilt, samt samordningen av forvaltningsplaner på tvers av regiongrensene. Direktoratet for naturforvaltning sammenstiller resultatene av evalueringen og vil i løpet av 2011 gi råd til Miljøverndepartementet om videre oppfølging av rovviltnemndenes erfaringer.

I tråd med rovviltforliket oppnevnes rovviltnemndenes medlemmer av Miljøverndepartementet, etter forslag fra fylkestinget. Nemndene velger selv leder og nestleder. Rovviltnemndene i regionene 1, 2, 3, 4 og 5 har fem medlemmer hver, hvorav ett medlem i region 5 oppnevnes av Sametinget. Etter endring av rovviltforskriften i 2010 består nå hver rovviltnemnd i regionene 6, 7 og 8 av seks medlemmer, hvorav to oppnevnes av Sametinget. Denne endringen er skjedd etter ønske fra Sametinget om økt samisk representasjon i rovviltnemndene i de tre nordligste forvaltningsregionene for rovvilt.

Rovviltforliket innebar at næringsorganisasjonene og andre aktuelle organisasjoner skulle trekkes aktivt inn i nemndas arbeid. I tråd med rovviltforliket sier rovviltforskriften § 6 at rovviltnemnda skal ha kontakt med kommuner og organisasjoner innenfor regionen ved utarbeidelse av forvaltningsplanen. Rovviltnemndene skal legge stor vekt på å utvikle gode rutiner for kommunikasjon og samarbeid med både organisasjoner, kommuner, fylkeskommuner og fylkesmenn innenfor sin region. Slikt samarbeid er viktig både i forbindelse med utarbeidelse av forvaltningsplaner og i den løpende forvaltningen.

Det er i tråd med rovviltforliket oppnevnt et kontaktutvalg for rovviltforvaltning, bestående av representanter fra reindriftsnæringen, landbruksnæringen, naturvernorganisasjoner, lokalbefolkningen ved kommunale organisasjoner, jeger- og friluftsansjoner og jaktrettshavere. Kontaktutvalget har en viktig funksjon som

kontaktforum for alle berørte aktører i rovviltpolitikken på sentralt nivå, og utvalget gir råd til miljø- og landbruksmyndighetene om løpende prioriteringer i rovviltforvaltningen med utgangspunkt i vedtatt politikk.

I tråd med rovviltforliket er Miljøverndepartementet klageinstans for vedtak fattet av de regionale rovviltnemndene. Etter rovviltforskriften § 18 skal departementet, før en klage sluttbehandles, gi Direktoratet for naturforvaltning anledning til å gi en faglig tilråding i saken. Rovviltnemndene i de 8 forvaltningsregionene har totalt fattet 112 vedtak om kvoter for jakt og felling av rovvilt i perioden fra nemndene ble opprettet 1. april 2005. Av disse vedtakene er 35 påklaget og sendt til Miljøverndepartementet for endelig avgjørelse, og i totalt 5 klageavgjørelser har Miljøverndepartementet omgjort vedtak fattet av rovviltnemndene (pr 19. mars 2011). I 4 av disse klageavgjørelsene har Miljøverndepartementet endret kvotestørrelsen, og i ett tilfelle ble kvotestørrelsen opprettholdt mens avgrensingen av fellingsområdet ble endret. Videre har rovviltnemndene ved enkelte tilfeller fattet ugyldige vedtak om kvoter for jakt og felling før bestandsmålet for arten var nådd i regionen, og Miljøverndepartementet har følgelig påpekt dette overfor rovviltnemndene. Når bestandsmålet for en art ikke er nådd i en region er det Direktoratet for naturforvaltning som har myndigheten til å vurdere eventuelle kvoter for jakt og felling av rovvilt. Eventuelle vedtak fra Direktoratet for naturforvaltning skal skje etter kontakt med regional rovviltnemnd for å sikre at rovviltnemnda er inne i alle beslutninger om rovvilt som berører den aktuelle regionen.

I tråd med rovviltforliket er det lagt vekt på at forvaltningsmyndighetene skal sikre en rask og forsvarlig saksbehandling i aktuelle rovviltsaker. Rask saksbehandling er særlig vektlagt når det oppstår akutte skadesituasjoner på husdyr og tamrein, og søknader om tillatelse til betinget skadefelling har høy prioritet hos forvaltningsmyndighetene. Skadefellingstillatelser innvilges på kort varsel, ofte muntlig over telefon, når vilkår for slikt uttak er oppfylt.

Videre vises det til at det til utfyllende omtale om satsing på overvåking av rovvilt (punkt 8) og forebyggende og konfliktdepende tiltak (punkt 5) som viktige tiltak i arbeidet med å få et godt tillitsforhold mellom den offentlige forvaltning, lokalsamfunn, brukere av utmark og aktuelle organisasjoner.

4. FORVALTNINGSOMRÅDE FOR YNGLENDE ULV

"Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, er enige om et nytt forvaltningsområde for ynglende ulv, som berører fylkene Akershus, Oslo, Østfold og Hedmark.

Flertallet foreslår: "Stortinget ber Regjeringen opprette et nytt forvaltningsområde for ynglende ulv. Det nye forvaltningsområdet har følgende avgrensning:

- *Akershus: Hele fylket med unntak av kommunene Hurdal, Eidsvoll, Nannestad, Gjerdrum og Nittedal øst for Nitelva.*
- *Oslo: Hele fylket*
- *Østfold. Hele fylket*

- *Hedmark: Hele fylket med unntak av kommunene Nord-Odal, Stange, Hamar, Løten, Ringsaker, Asnes vest for Glomma, Våler vest for Glomma, Elverum vest for Glomma, Åmot vest for Glomma, Stor-Elvdal, Rendalen, Engerdal, Folldal, Alvdal, Tynset, Tolga og Os.”*

Flertallet viser til at Trysil legges til den fremtidige ulvesonen, men slik at det tas særskilte hensyn til tamreinområdene nord for Trysil og den totale belastningen Trysil har med ulv i grensetraktene mot Sverige.

Når det gjelder grensegruppene av ulv, mener flertallet at de må forvaltes i samarbeid med Sverige, og kan ikke legges inn i et norsk mål.”

Dagens bestandsmål for ulv, samt avgrensingen av forvaltningsområdet for ynglende ulv, ble fastsatt i rovviltforliket. Bestandsmålet er satt til tre helnorske årlige ynglinger innenfor forvaltningsområdet for ynglende ulv. I tråd med rovviltforliket forvaltes grenserevir av ulv i samarbeid med Sverige, og er ikke lagt inn i det norske bestandsmålet for ulv. Utstrekningen av forvaltningsområdet for ynglende ulv, også omtalt som ulvesona, omfatter Østfold, Oslo, Akershus med unntak av kommunene Hurdal, Eidsvoll, Nannestad, Gjerdrum og Nittedal øst for Nitelva, Hedmark med unntak av kommunene Nord-Odal, Stange, Hamar, Løten, Ringsaker, Stor-Elvdal, Rendalen, Engerdal, Folldal, Alvdal, Tynset, Tolga og Os, samt de deler som ligger vest for Glomma av kommunene Åsnes, Våler, Elverum og Åmot.

Bestandsmålet for ulv ble nådd for første gang i 2010, og bestanden var da eksakt på det fastsatte bestandsmålet. Bestandsregulering gjennom skademotivert lisensfelling har så langt følgelig ikke blitt aktualisert verken i Trysil eller øvrige deler av ulvesona da dette forutsetter en ulvebestand utover bestandsmålet.

Det er fremkommet en del kritikk både mot opprettelsen av en egen ulvesone som sådan, og avgrensingen av ulvesona slik den ble fastsatt i rovviltforliket i 2004. Kritikken er reist fra flere både fra kommuner, nærings-, forsknings- og naturvernssiden. Noe av kritikken grunner i at enkelte innenfor ulvesona føler seg påtvunget et ansvar for å ivareta ulv på vegne av hele landet, og at dette oppleves som en ”reservatpolitikk” der ulven har forrang fremfor andre interesser i området. En annen del av denne kritikken grunner i at enkelte områder utenfor dagens ulvesone synes å utpeke seg som områder ulvene naturlig prefererer, samtidig som det i disse områdene også er et minimalt skadepotensial på husdyr og tamrein. Dette gjelder først og fremst avgrensingen i nord-nordvest, som gjør at sørlige deler av kommunene Rendalen og Stor-Elvdal ikke omfattes av dagens ulvesone. I disse områdene etableres det jevnlig ulverevir, og ettersom det ikke er sau eller tamrein på utmarksbeite er det minimal konflikt med beitedyr. De tidligere ulverevirene i Gråfjell og Osdalsreviret er eksempler på etablerte ulverevir i disse områdene med minimal konflikt med husdyr og tamrein. Videre er det i dette området tatt initiativ for utvikling av rovdyrsturisme, blant annet med bakgrunn i at ulvene vinterstid ofte kan observeres på Storsjøen når denne er

islagt. Samtidig er det deler av dagens ulvesone som synes lite realistiske med tanke på etablering av ulverevir uten at det oppstår store konflikter med sau på utmarksbeite. Dette gjelder først og fremst den vestlige avgrensingen i deler av ulvesona, slik som i kommunene Grue og Kongsvinger, der også mindre deler av disse kommunenes areal vest for Glomma inngår i ulvesona. Fordi arealet for ulvesona vest for Glomma i dette området er begrenset er det sannsynlig at et ulverevir i dette området også delvis vil berøre prioriterte beiteområder utenfor ulvesona. Eventuelle etableringer av ulv i disse områdene vil kunne innebære et høyt konfliktpotensial grunnet nærheten til viktige beiteområder for sau.

5. FOREBYGGENDE TILTAK

”Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, mener at det er nødvendig med en økt satsing på forebyggende og konfliktdempende tiltak.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmet fra Senterpartiet, viser til at mange mennesker som lever i rovviltområder, opplever frykt for rovdyr. Denne følelsen er reell og må tas alvorlig.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, viser til at erfaringer viser at kunnskap, informasjon og forståelse for rovdyrs atferd kan bidra til å redusere frykten.

Flertallet ønsker at satsingen på denne typen informasjonsarbeid styrkes.

Flertallet mener det er helt vesentlig at rovviltkommunene har et eierforhold til den nasjonale politikken og de fastsatte bestandsmålene. Den beste måten dette kan skje er ved lokal medvirkning/forankring og mulighet til å ta initiativ til forebyggende prosjekter eller andre nødvendige tiltak. Flertallet foreslår derfor en pott med økte bevilgninger til rovviltkommuner. Midlene kan brukes til fryktedempende tiltak, forebyggende tiltak, konfliktdempende tiltak og andre tiltak som bidrar til en bedre forvaltning av rovdyrene. Bruken av disse midlene vil gi kommunestyrene en aktiv rolle i rovdyrforvaltningen og føre til langt større aksept for den nasjonale politikken.

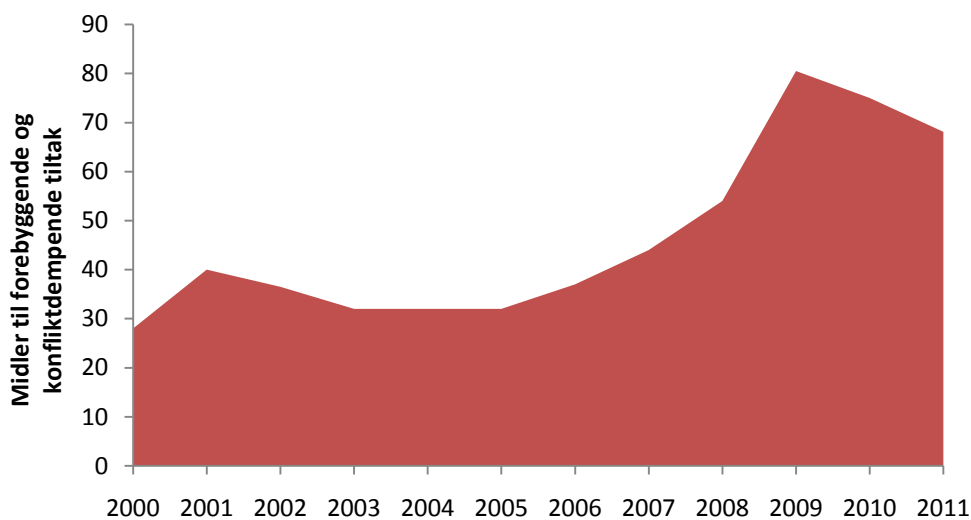
Med bakgrunn i dette fremmer flertallet følgende forslag:

Stortinget ber Regjeringen opprette en ordning hvor forvaltningsregionene får en egen pott penger blant annet til fordeling til kommuner som har store rovviltbelastninger. Kommunene skal selv stå fritt til å velge hvilke rovviltrelaterte tiltak de vil bruke pengene til.”

”Komiteen mener det er nødvendig å ha en mer effektiv felling av skadedyr. Komiteen viser til at det kan oppstå situasjoner der enkeltindivider av rovdyr utvikler en truende adferd. Konkret kan dette eksempelvis gjelde i situasjoner der rovdyr gjentatte ganger oppsøker husstander eller tettbygde strøk. Komiteen mener at det i slike situasjoner bør kunne

iverksettes felling av rovdyr for å forhindre skade eller for å ivareta helse- og sikkerhetshensyn.”

Rovviltforliket innebar en økt satsing på forebyggende og konfliktdempende tiltak, og en styrking av informasjonsarbeidet. Midlene til forebyggende og konfliktdempende tiltak ble opprettet i 2000. Siden 2005 har midlene til forebyggende og konfliktdempende tiltak økt fra 32 millioner via 80,5 millioner i 2009 til 68,1 millioner i 2011 (se figur 5). Hoveddelen av midlene fordeles til rovviltnemndene i de åtte rovviltregionene (70 av 75 millioner i 2010), og det er rovviltnemndene som prioriterer bruken av midlene til ulike tiltak i den enkelte region. I 2010 ble 5 av 75 millioner kroner benyttet Direktoratet for naturforvaltning til sentrale tiltak. I tillegg til det rent budsjettmessige brukes det ressurser på oppfølging av ulike tiltak for øvrig. Blant annet ble det den 23. november 2010 gjennomført en større erfaringskonferanse med tema rovviltsikre gjerder på Gardermoen. Videre har Landbruks- og matdepartementet opprettet en arbeidsgruppe som skal utarbeide forslag til retningslinjer for omstilling av beitebruk til annen næring, og arbeidsgruppa rapporterer til Landbruks- og matdepartementet innen 1. april 2011.

Figur 5 Midler til forebyggende og konfliktdempende tiltak i perioden 2000 til 2011.

I rovviltforliket foreslås å opprette en ordning hvor forvaltningsregionene får en egen pott penger blant annet til fordeling til kommuner som har store rovviltbelastninger, der midlene kan brukes til fryktdempende tiltak, forebyggende tiltak, konfliktdempende tiltak og andre tiltak som bidrar til å forbedre forvaltningen av rovdyrene. Som vist i figuren over er satsingen på forebyggende og konfliktdempende tiltak betydelig styrket de senere år, og hoveddelen av midlene fordeles til de åtte forvaltningsregionene ved rovviltnemndene. Det er rovviltnemndene som prioriterer bruken av midlene, og også kommunene kan søke om slike midler til ulike rovviltrelaterte tiltak.

Norsk viltskadesenter ble opprettet etter rovviltforliket og administreres av Bioforsk Tjøtta. Senteret skal være et nasjonalt kompetansesenter som bidrar til gode løsninger

av konflikter mellom vilt og næringsutøvelser, spesielt landbruksdrift. Senteret driver blant annet forskning og utvikling av forebyggende tiltak mot rovviltskader og kartlegging av tapsårsaker hos beitedyr.

I tråd med rovviltforliket er det i rovviltforskriften § 13 hjemmel for skadefelling av rovvilt, uten hensyn til de regler som ellers gjelder, dersom det anses nødvendig for å ivareta offentlige interesser av betydning, herunder for å forhindre skade på person. Myndigheten til å vurdere slike situasjoner er lagt til Direktoratet for naturforvaltning. I perioden 2005-2010 har det vært et fåtall situasjoner med bjørn som har vist uønsket atferd, og i disse tilfeller er det gjennomført tiltak for å ivareta offentlige interesser. Dette har også innbefattet felling av bjørn.

Når bestanden for den enkelte art ligger over de nasjonalt fastsatte bestandsmålene for den enkelte forvaltningsregion kan rovviltnemnden i regionen fatte vedtak om kvote for betinga skadefelling av gaupe, jerv, bjørn og ulv. Fylkesmennene kan av eget initiativ eller etter søknad fatte vedtak om iverksetting av felling for å forhindre fremtidig skade innenfor rammen av kvote for betinga skadefelling gitt av rovviltnemnden, jf. rovviltforskriften § 9. De siste årene har antallet tillatelser til skadefelling økt, og en sammenligning mellom årene 2005 og 2010 viser at det ble fattet henholdsvis 68 og 192 vedtak om tillatelse til skadefelling av rovvilt disse årene. Antall rovvilt felt ved skadefelling har i samme periode økt betydelig, og tall hentet fra Rovbasen viser at det i 2005 ble felt 24 rovdyr på skadefelling mens tilsvarende tall for 2010 er 93 rovdyr. En stor del av denne økningen har sammenheng med miljøforvaltningens ekstraordinære uttak av jerv under yngletidsfredningen for å avverge fremtidige skader på husdyr og tamrein. Det er ikke realistisk at alle skadefellingsforsøk på barmark effektueres. Det har likevel vært en positiv utvikling, og det jobbes med å øke effektiviteten blant annet gjennom godtgjøringsordning, bistand fra Statens naturoppsyn og kursing av deltagere i skadefellingslag. Videre viser tall fra Rovbasen at total registrert avgang av store rovdyr, inklusiv kvotejakt, lisensfelling, skadefelling og annen dødelighet, er økt fra 115 individer i 2005 til 282 individer i 2010.

Forskning og informasjonsarbeid om rovviltets naturlige atferd i møte med mennesker er viktig i arbeidet med å redusere frykten for store rovdyr. Dette gjelder særlig bjørn og ulv, og slike studier er gjort for begge disse artene i Skandinavia. Kunnskapen er en viktig del av det videre arbeidet for å redusere frykten mange føler for store rovdyr (se punkt 12).

6. NORSK ABRUZZO-PROSJEKT

”Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, mener at et Skandinavisk Rovviltssenter i Trysil kan peke seg naturlig ut. Dersom dette senteret blir etablert, ønsker flertallet at myndighetene kan bidra med penger til informasjon og fryktdepende tiltak.

Flertallet mener et rovviltssenter også kan stå for både innsamling og evaluering av kunnskap og erfaring, og være et rådgivende organ for kommuner eller enkeltpersoner.

Flertallet er også kjent med planene om prosjektet "Rovdyr i Nord", som skal være et 3-årig pilotprosjekt innen rovdyrforvaltning i Nord-Troms. Dette prosjektet er tenkt å styrke samarbeidet mellom berørte parter og dempe konfliktnivået.

Flertallet viser videre til planene om et elgsenter i Hedmark. Flertallet er kjent med at et slikt senter konkret planlegges bygd i Kongsvinger kommune, og de planer som foreligger, har bred politisk støtte lokalt og regionalt."

Miljøforvaltningen ga tilsagn om midler til forprosjekt i forbindelse med planene om et rovviltsenter i Trysil. Videreføring av prosjektet og etablering av et slikt rovviltsenter er imidlertid ikke realisert.

Det er andre aktører som nå arbeider med etablering av regionale rovviltsentre, slik som Namsskogan familiepark og Bjørneparken i Flå. Planene innebærer å legge rovviltsentrene i tilknytning til eksisterende parker med rovvilt, og det skal være fokus på informasjonsarbeid, kunnskapsformidling og en nøytral presentasjon av konflikten mellom rovvilt og andre samfunnsinteresser. En egen rovdyrskole med formidling av kunnskap om rovvilt til elever og studenter er blant de allerede iverksatte tilbudene i Namsskogan familiepark.

Rovviltprosjektet i Nord-Troms ble realisert i 2006, og videreført gjennom et treårig prosjekt (2009-2012) i Troms og Finnmark kalt "Leve i naturen / Eallit Luonddus". Prosjektet er finansiert av Finnmark fylkeskommune, Troms Fylkeskommune, Fylkesmannen i Finnmark, Fylkesmannen i Troms, Rovviltnemnda i region 8 (Troms og Finnmark), Statens Landbruksforvaltning og Sametinget.

Norsk Elgsenter AS ble etablert i Hedmark i 2006 og satser på jaktopplevelser, kunnskapsbygging og matopplevelser knyttet til elg og natur. I tillegg drives Gravberget Gård som kurs- og konferansesenter. Bak etableringen stod Borregaard Skoger, Våler kommune, Hedmark fylkeskommune samt kommunale og private interessenter. Norsk Elgsenter holder til på Gravberget Gård, som var eid av Borregaard Skoger AS til Statskog kjøpte gården og skogen i desember 2010.

7. NY ERSTATNINGSMODELL

"Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, mener at erstatningsordningen i forhold til tap av bufe fortsatt skal ligge i Miljøverndepartementet. Ordningen skal innrettes slik at en betydelig del av erstatningene gis som forhåndsutbetaling som insentiv til iverksettelse av forebyggende tiltak, men det skal fortsatt gis skjønnsmessig erstatning for udokumentert tap."

"Flertallet ser betydningen av å redusere tap av dyr i rovdyrutsatte områder. Erfaringene viser imidlertid at rovdyr forårsaker tap av beitedyr i de mest belastede områdene på tross av forebyggende tiltak. Flertallet ser derfor behov for endringer og utvidelse av Regjeringens

foreslåtte ordning, som tar hensyn til at det også fortsatt er behov for skjønsmessige erstatningsutbetalinger, fordi mye tap er vanskelig å dokumentere på tross av iverksettelse av forebyggende tiltak. Flertallet ber Regjeringen komme tilbake til Stortinget med en egen sak om dette, senest i forbindelse med statsbudsjettet for 2006. Inntil en slik behandling av ny ordning har funnet sted, videreføres dagens erstatningsordning. Flertallet har merket seg at en ny ordning kan gjennomføres innenfor rammene av § 12 i dagens viltlov, og legger dette til grunn. Flertallet vil understreke betydningen av en presis registrering av småfeholdet, slik at kunnskapen om antall dyr pr. bruk er eksakt.”

”Flertallet foreslår:

Erstatningsordningen for rovviltskader skal fortsatt ligge i Miljøverndepartementet. Ordningen skal innrettes slik at en betydelig del av erstatningene gis som forhåndsutbetaling som insentiv til iverksettelse av forebyggende tiltak, men det skal fortsatt gis skjønsmessig erstatning for udokumentert tap.”

”Stortinget ber Regjeringen komme tilbake med endringer og utvidelse av Regjeringens foreslåtte ordning, som tar hensyn til at det fortsatt er behov for skjønsmessige erstatningsutbetalinger, basert på at mye tap er vanskelig å dokumentere på tross av iverksettelse av forebyggende tiltak.

Stortinget ber Regjeringen komme tilbake til Stortinget med en egen sak om dette, senest i forbindelse med statsbudsjettet for 2006. Inntil ny ordning gjennomføres, videreføres dagens ordning.”

Det er et krav at tapet skal dokumenteres eller sannsynliggjøres som forårsaket av rovvilt for at erstatning kan utbetales, jf. erstatningsforskriftene § 7 (dette gjelder både forskrift for husdyr og tamrein). Knappt 10 % av tilfellene der erstatning gis er basert på at tapet er dokumentert forårsaket av rovvilt. Beitedyr som meldes tapt på beite kan være vanskelig å finne, og i mange tilfeller kan det være vanskelig å fastslå dødsårsak. I disse tilfellene blir utbetalingen basert på skjønn etter § 8 (gjelder både forskrift for husdyr og tamrein). Mer enn 90 % av erstatningene blir utbetalt etter § 8, og ved utbetaling av erstatning i henhold til § 8 skal det minst gjøres fradrag for normaltap. Normaltap er det tap som erfaringsmessig inntreffer i besetningen på utmarksbeite uten forekomst av rovvilt.

Regjeringen sa i Soria Moria I-erklæringen at erstatningsordningen for tap av husdyr på beite som skyldes fredet rovvilt skulle beholdes som ordningen var. I Soria Moria II-erklæringen har Regjeringen sagt at erstatningsordningen for husdyr skal endres med sikte på at faktisk rovdryrtap skal erstattes. Det er nedsatt et ekspertutvalg som arbeider med sammenstilling av erfaringer og utredning av alternativ til dagens erstatningsordning for husdyr, og ekspertutvalget skal rapportere innen 1. juni 2011.

Parallelt pågår et utredningsarbeid for vurdering av alternativ til dagens erstatningsordning for tamrein. Den nedsatte prosjektgruppa skal utrede om, og i så fall

hvordan, dagens erstatningsordning for tap av tamrein til rovvilt bør legges om. Videre er prosjektgruppen særskilt bedt om å utrede en modell for en risikobasert erstatningsordning for tap av tamrein til rovvilt. De forslagene gruppen kommer med skal ta utgangspunkt i rovviltforekomst og gi insentiver til å iverksette tapsreducerende tiltak i reindriftnæringen, og prosjektgruppa skal rapportere innen 15. april 2011.

8. BESTANDSOVERVÅKING

”Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, viser til at Norge gjennom bevisst satsing over flere år har bygd opp et godt overvåkingsprogram for store rovdyr.

Samtidig ser komiteen at bestandsestimater er en kilde til konflikt, fordi det kan oppstå uenighet mellom berørte parter på den ene siden, og forvaltning og forskning på den andre. Konfliktgraden er høy i forhold til forvaltningen av artene, noe som ofte gjør beskatning av bestandene nødvendig.

Komiteen viser til at denne situasjonen betinger presise overvåkingsdata og gode bestandsoversikter. Komiteen understreker derfor at god kvalitet på overvåkingen og økt lokal medvirkning er den beste måten å redusere konfliktnivået, bl.a. ved å sikre en mest mulig felles virkelighetsforståelse. Det bør derfor etableres ordninger som sikrer lokalsamfunn og brukerinteresser reell deltagelse i bestandsregistreringen.

Komiteen understreker behovet for et godt og faglig oppdatert nasjonalt bestandsovervåkingsprogram, som skal kvalitetssikres av et eget fagråd. Det er videre viktig at det er et klart skille mellom løpende forvaltning på den ene siden og det faglige grunnlaget for bestandsovervåkingen på den andre siden. Komiteen understreker viktigheten av at erfaringer i lokalsamfunn blir innarbeidet i overvåkingen. Systemet med regionale og lokale rovviltkontakter bør ha en sentral rolle i dette arbeidet.

Komiteen viser til at overvåkingen av rovviltartene er ressurskrevende, og i stor grad er basert på intensivt arbeid i felt. Innsamlede data må evalueres, sammenstilles, presenteres og gjøres tilgjengelige for allmennheten. Samtidig skjer det en løpende metodeutvikling. Eksempel på dette er utvikling av DNA-teknikker i overvåkingen, som gjøres i tett samarbeid med våre naboland.

Komiteen understreker at det fremover er behov for mer presis og systematisk innsamling av kunnskap også om utbredelsen av kongeørn.

Komiteen er enig i at dyreeiere og andre lokale aktører mer direkte skal kunne medvirke i dagens bestandsovervåkingssystem for store rovvilt. Dette vil etter komiteens vurdering gi et mer helhetlig bestandsregistreringssystem med en bedre forankring av tolkningen av data i lokalsamfunnet.

Komiteen har merket seg at Regjeringen vil åpne for lisensjakt på ulv, og understreker at arbeidet med en forskrift som regulerer dette bør slutføres raskt. På denne måten vil ulv kunne forvaltes mer på linje med andre arter, og således bidra til en alminneliggjøring av

ulveforvaltningen. Komiteen påpeker at felling og lisensjakt ikke må true bestandens overlevelse.”

Nasjonalt overvåkingsprogram for rovvilt ble etablert i 2000. Målet med programmet er en standardisert og koordinert overvåking på landsbasis, og å sikre en nasjonal og enhetlig bearbeiding, sammenstilling og presentasjon av data. I 2005 ble det i regi av en arbeidsgruppe bestående av forskere fra Norge, Sverige og Finland gjennomført en evaluering av overvåkingsprogrammet, og evalueringen viste at Norge har et av verdens beste overvåkingsprogram for rovvilt. I ettertid er det gjennom forskning og utvikling fremkommet mye ny kunnskap om rovvilt, og dagens praksis er at man har et stort fokus på å implementere både ny vitenskaplig- og erfaringsbasert kunnskap i overvåkingsarbeidet og rovviltforvaltningen for øvrig. De senere årene har særlig metodikk knyttet til DNA-analyser blitt implementert som viktig del i overvåkingen av bjørn, jerv og ulv, og det gjennomføres årlige innsamlinger og analyser av biologisk materiale fra disse artene på landsbasis.

Overvåking og bestandsregistrering av rovdyr er betydelig styrket de senere år. I budsjettet for 2011 er det satt av 23,1 millioner kroner til bestandsovervåking av rovvilt, noe som er en økning på over 17 millioner kroner siden 2005. Budsjettøkningen på 6,9 millioner kroner i 2011 ble satt av til Rovdata. Rovdata ble etablert høsten 2010, og representerer en ny modell og videreføring av Nasjonalt overvåkingsprogram for rovvilt. Rovdata skal være et uavhengig overvåkningsorgan og skape et tydeligere skille mellom overvåking og forvaltning. Rovdata skal blant annet arbeide for økt lokal deltakelse i bestandsregistreringen, økt formidling av resultater til allmennheten og ulike brukergrupper, økt service til ulike brukergrupper, inklusive forvaltningen, økt fokusering på videreutvikling og validering av metoder, samt etablering av felles fennoskandisk koordinering av metoder. Rovdata har høsten 2010 også etablert en publikumsløsning hvor alle som observerer store rovdyr eller spor og tegn etter disse kan melde fra og legge inn sine observasjoner. Alle observasjoner som lar seg kontrollere, og som er av overvåkingsmessig interesse, blir fulgt opp fortløpende.

Den lokale medvirkningen i bestandsregistrering av rovvilt har økt. Det er viktig å ivareta lokal deltakelse i registreringene, blant annet for å sikre forankring og tillit til registreringene. I tillegg til innmeldinger av spor og andre observasjoner deltar lokalbefolkningen aktivt i en rekke konkrete innsamlingsrutiner. Eksempler er:

- De lokale rovviltkontaktene i Statens naturoppsyn utgjør i dag over 200 personer, og rovviltkontaktene har lokal tilhørighet til de områdene der de arbeider med rovviltregistrering.
- Norges Jeger- og Fiskerforbund (NJFF) har ansvaret for registreringer i felt og overvåking av gaupe langs indekslinjer som er etablert i deler av landet.
- Feltarbeid innenfor deler av overvåkingsprogrammet blir utført av fjellstyrer, bygdeallmenninger og fjelltjenesten i Nord-Norge på vegne av Statens naturoppsyn.

- Ekskrementer og hår fra jerv, bjørn og ulv blir også samlet inn i betydelig grad av privatpersoner i forbindelse med jakt og annen aktivitet i utmark. Eksempelvis samlet elgjegere inn 45 % av av bjørneekskrementer for DNA-analyser i 2009.

I tråd med rovviltforliket ble Fagrådet for Nasjonalt overvåkingsprogram for rovvilt etablert våren 2007. Fagrådet er oppnevnt av Miljøverndepartementet, og består av eksperter på ulike kompetanseområder med relevans for overvåkingsarbeidet. Fagrådet arbeider for at overvåkingen av gaupe, jerv, brunbjørn, ulv og kongeørn skal være best mulig, og deres hovedoppgave er å kvalitetssikre metoder og anbefale forbedringer i overvåkingsprogrammet. Rovdata har sekretariatsansvaret for Fagrådet, og alle som ønsker det kan gi innspill til Fagrådet om mulige forbedringer i rovviltovervåkingen.

I tråd med rovviltforliket ble kongeørn innlemmet i overvåkingsprogrammet for rovvilt i 2006. Så langt har hovedfokus vært på innsamling og bearbeiding av eksisterende kongeørndata fra ulike aktører. Dette er et omstendelig arbeid, og kartleggingen har tatt lengre tid enn beregnet. I flere regioner er imidlertid den innledende kartleggingsfasen nå slutført. Rovdata, som ansvarlig for metodikk og drift av overvåkingsarbeidet, arbeider nå videre for å etablere kongeørn i overvåkingssystemet mer på lik linje med de store rovdyrene. Videre har Fagrådet gitt anbefalinger om videre oppfølging og utvikling av overvåkingsmetodikk for kongeørn, og dette vil bli fulgt opp videre.

Se for øvrig omtale i punkt 2 når det gjelder lisensfelling av ulv.

9. BESTANDSMÅL

”Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, viser til at med hjemmel i viltloven, må det gjennom egen forskrift åpnes for lisensjakt på ulv når det finnes et overskudd utover det fastsatte bestandsmål. Lisensjakt for ulv kan også iverksettes etter nærmere fastsatte kriterier innenfor forvaltningsområdet dersom dette er hensiktsmessig for å regulere bestanden. Utenfor forvaltningsområdet for ulv skal det raskt kunne iverksettes felling av revirmarkerende par dersom bestandssituasjonen tillater dette.”

”Flertallet er enig om følgende nasjonale bestandsmål:

- *Ulv: 3 årlige ynglinger. Når det gjelder grensegrupper av ulv, mener flertallet at de må forvaltes i samarbeid med Sverige, og kan ikke legges inn i et norsk mål.*
- *Bjørn: 15 årlige ynglinger*
- *Jerv: 39 årlige ynglinger*
- *Gaupe: 65 årlige ynglinger*
- *Kongeørn: 850-1 200 hekkende par”*

”Flertallet legger til grunn at rovviltnemndene i region 4 og 5 skal samarbeide om forvaltningen av 3 årlige ynglinger av ulv.”

”Flertallet mener at når det gjelder fordeling av rovdyrene innenfor de enkelte regioner, må Miljøverndepartementet ta hensyn til at det samlede trykket av rovdyr ikke skal øke i de regioner det er mye fra før, snarere bør antallet dyr gå ned. Dette også sett i lys av at antallet bjørn og jerv nå går ned i forhold til Regjeringens forslag. Flertallet vil også peke på at rovdyrene må forvaltes på en bærekraftig og økologisk måte.”

”For kongeørn vil flertallet opprettholde bestanden i hver region på dagens nivå.”

”For jerv viser flertallet til Regjeringens forslag når det gjelder ansvaret for kontakten mellom den sørlige og den nordlige bestanden.”

”Det forutsettes at det ikke settes inn tiltak som strider mot de nasjonale bestandstallene. Flertallet foreslår:

Stortinget ber Regjeringen forvalte rovdyrene basert på nasjonale bestandsmål med følgende bestander:

- Ulv: 3 årlige ynglinger innenfor den nye ulvesonen.*
- Bjørn: 15 årlige ynglinger.*
- Jerv: 39 årlige ynglinger, derav 3 i Finnmark.*
- Gaupe: 65 årlige ynglinger, derav 4 i Finnmark.*
- Kongeørn: 850 - 1 200 hekkede par.”*

”Det forutsettes at når det gjelder fordeling av rovdyrene innenfor de enkelte regioner, må Regjeringen ta hensyn til at det samlede trykket av rovdyr ikke skal øke i de regioner det er mye fra før, snarere bør antallet dyr gå ned. Dette også sett i lys av at antallet bjørn og jerv nå går ned i forhold til Regjeringens forslag. Endelig fordeling skal skje i samråd med de regionale viltnemndene, og rovdyrene må forvaltes på en bærekraftig og økologisk måte.”

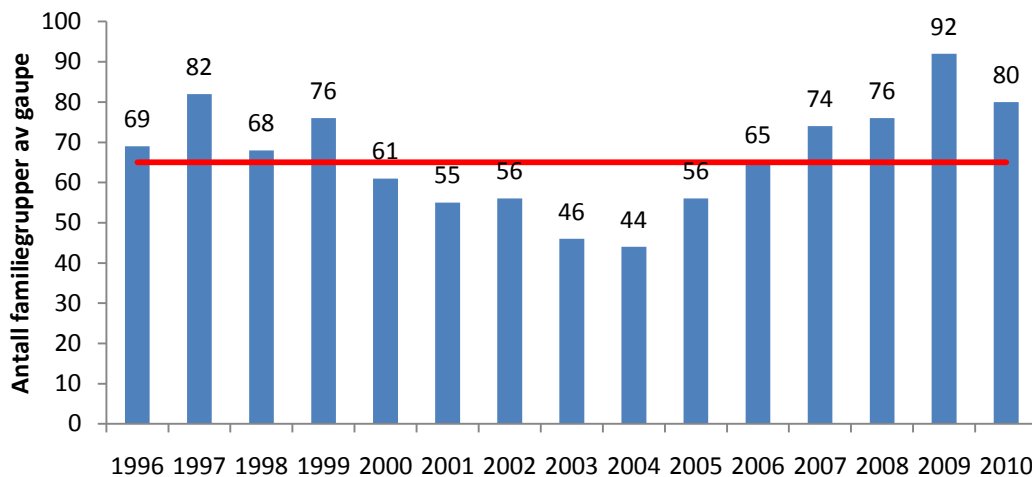
”Flertallet ber Regjeringen vurdere en mer effektiv felling av skadedyr og over en lengre periode enn det som har vært praksis. Spesielt er dette nødvendig for jerv der det kan være vanskelig å ta ut skadedyr i beitesesongen.

Komiteen viser til at det i enkelte rovviltkommuner har vært usedvanlig store utfordringer i forbindelse med konflikt mellom rovdyr og bufe på beite. Komiteen viser til at det i meldingen er åpnet for at uttak av skadedyr kan delegeres til den enkelte kommune i slike enkeltstående tilfeller, og støtter dette.”

”Komiteen viser til at fjellreven er en sterkt trua art som Norge har et spesielt ansvar for å ta vare på.”

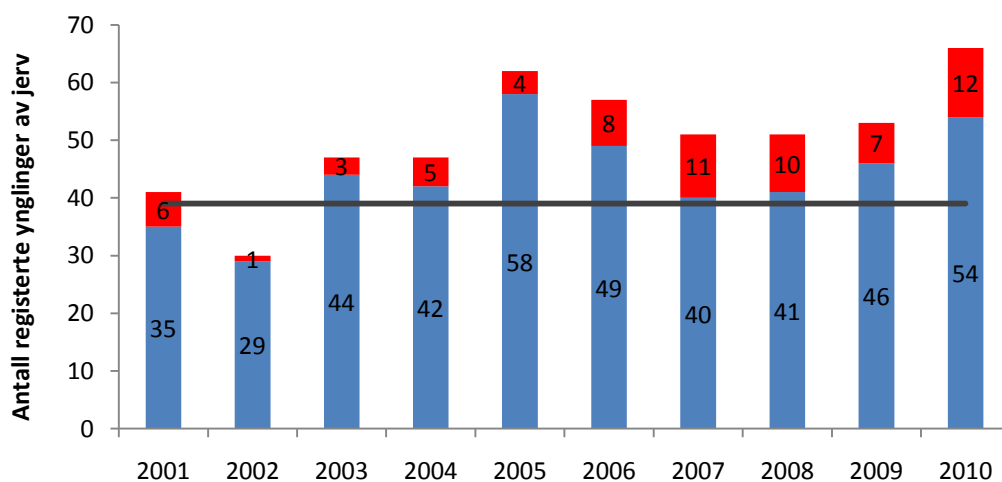
De nasjonale bestandsmålene er fastsatt i tråd med rovviltforliket, jf. rovviltforskriften § 3 (se for øvrig omtale i punkt 3 om regionvis fordeling). Det er et mål at rovviltforvaltningen skal foregå på en slik at antall ynglinger holdes så nær bestandsmålene som mulig.

Når det gjelder bestandssituasjon har nivået på gaupebestanden variert fra et nivå under bestandsmålet, via eksakt på bestandsmålet i 2006 og over bestandsmålet i årene 2006 til 2010. Siste statusrapport fra overvåkingsprogrammet for rovvilt en nedgang i gaupebestanden sammenlignet med tallene fra 2009 (se figur under). Rapporten viser at det er registrert 80 familiegrupper på landsbasis før jakt i 2010. Med et betydelig uttak av gaupe under fjorårets og vinterens kvotejakt har departementet en klar forventning om at dagens reelle bestand er ytterligere redusert ned mot bestandsmålet.

Figur 6 Antall familiegrupper registrert i Norge i perioden 1996 til 2010.
Kilde: Rovdata.

I perioden fra rovviltforliket ble inngått og frem til og med 2010 har jervebestanden ligget over bestandsmålet (se figur under). I perioden 2008-2010 ble det påvist hhv 51, 53 og 66 ynglinger. I perioden 2008-2010 er det gjennomført hhv 10, 7 og 12 hiuttak. Trekkes disse fra det totale antall påviste ynglinger gir det et "netto" resultat på hhv 41, 46 og 54 valpekull av jerv denne treårsperioden. Det gjøres også ekstraordinære uttak av enkeltindivider, og i 2010 ble 22 jerv avlivet ekstraordinært i tillegg til hiuttakene.

Figur 7 Antall påviste ynglinger samt antall hiuttak (rødt) i perioden 2001-2010.
Kilde: Rovdata.

I perioden fra inngåelse av rovviltforliket og frem til og med 2009 har vi ikke lyktes å nå bestandsmålet for bjørn. Siden 2006 har vi kartlagt bjørnebestanden gjennom DNA-analyser, og fra og med 2009 samles det årlig inn hår og skit etter bjørn fra hele landet til disse analysene. Dette arbeidet har gitt oss en god oversikt over antall individer i bestanden. I 2009 vet vi at minimum 164 ulike bjørner var innom norsk areal, hvorav 115 hannbjørner og 49 binner. Årsaken til at det er et høyere antall hannbjørner er at Norge ligger i randsonen av utbredelsesområdet for bjørn i Skandinavia. Bjørnens spredningsbiologi innebærer at de fleste unge binner etablerer sine hjemmeområder delvis innenfor sine mødres hjemmeområder, mens det ikke finnes slike mønster hos hanner. Unge radiomerkede hannbjørner fulgt i Det skandinaviske bjørneprosjektet vandret gjennomsnittlig 108 km fra morens hjemmeområde, mens unge radiomerkede binner vandret gjennomsnittlig 16 km.

I tråd med rovviltforliket er bestandsmålet for ulv fastsatt til 3 årlige helnorske ynglinger innenfor forvaltningsområdet for ynglende ulv, noe som innebærer at eventuelle ynglinger i revir som ligger helt eller hovedsakelig utenfor ulvesona ikke medregnes i vurderingen av oppnåelse av bestandsmålet. I tråd med rovviltforliket er også grensegrupper av ulv holdt utenfor det norske bestandsmålet. I 2010 ble det for første gang siden inngåelsen av rovviltforliket i Stortinget i 2004 påvist yngling i tre helnorske ulverevir innenfor forvaltningsområdet for ynglende ulv (se tabell under). Av disse tre valpekullene ble to født i Hedmark fylke (Kynnareviret og Slettåsreviret) og ett i Østfold fylke (Linnekleppenreviret). I årene fra 2005 til 2009 har antall dokumenterte valpekull født innenfor forvaltningsområdet for ynglende ulv i Norge variert fra null (2007) til to (2005, 2008 og 2009). I årene 2008 og 2009 ble det i tillegg påvist valpekull født i det helnorske Osdalsreviret i Hedmark fylke, men ettersom dette ulvereviret hovedsakelig lå utenfor det definerte forvaltningsområdet for ynglende ulv ble disse ikke tatt med i vurderingen av oppnåelse av bestandsmålet slik det er definert av Stortinget.

Tabell 1 Antall ynglinger (valpekull) av ulv i Skandinavia (2005-2010). For 2010 kun ynglinger i Norge.

Kilde: Skandulv

År	Antall ynglinger i Norge	Antall ynglinger i grenserevir	Antall ynglinger i Sverige	Antall ynglinger i Skandinavia
2005	2	2	11	15
2006	1	2	13	16
2007	0	1	18	19
2008	3	1	22	26
2009	3	4	19	26
2010	3			

I tråd med rovviltforliket samarbeider rovviltnemndene i region 4 (Akershus, Østfold og Oslo) og 5 (Hedmark) om forvaltningen av ulv. I tråd med rovviltforliket er det gjennom rovviltforskriften åpnet for lisensfelling på ulv for alminneliggjøring av ulveforvaltningen mer på linje med andre arter. Det praktiseres i dag en lav terskel for lisens- og skadefelling av ulv i prioriterte beiteområder utenfor ulvesona når vilkår etter

naturmangfoldloven om å avverge skader på husdyr eller tamrein er oppfylt. I jaktåret fra 1. april 2010 til 31. mars 2011 er det registrert en total avgang av 13 ulver, hvorav 9 er skutt etter tillatelse om lisens- eller skadefelling. Se for øvrig omtale i punkt 3 når det gjelder lisensfelling av ulv.

Rovviltforlikets flertall mente at man burde vurdere en mer effektiv felling av rovvilt som forårsaker skade og over en lengre periode enn det som tidligere var praksis, spesielt med tanke på jerv. I tråd med rovviltforliket kan skadefellingstillatelser innvilges uavhengig av tid på året dersom akutte skadesituasjoner oppstår. Når det gjelder kvotejakt og lisensfelling, som ligger nærmere alminnelig jakt, er imidlertid fellingsperioden avgrenset ut fra biologiske hensyn slik som yngletidsfredning.

Rovviltforliket åpner for at uttak av fredet rovvilt kan delegeres til den enkelte kommune i særskilte tilfeller. Dette er innarbeidet i rovviltforskriften, § 9 første ledd. (Se for øvrig omtale i punkt 5). Fylkesmennene har ikke delegert sin myndighet til kommunene etter rovviltforliket i 2004.

Det er utarbeidet en egen handlingsplan for å ivareta fjellreven i Norge, og iverksatt en betydelig innsats på dette området. Her vises blant annet til gjennomføring av et eget avlsprogram med utsetting av fjellrev og uttak av rødrev i enkelte områder.

10. BESTANDSREGISTRERING

”Komiteen vil ha en større lokal medvirkning i registreringsarbeidet i bestandsovervåkning og innsamling av data. Dette vil etter komiteens vurdering gi et mer helhetlig bestandsregistreringssystem med en bedre forankring i lokalsamfunnet.”

”Komiteen mener det er viktig at det blir enighet om bestandsutviklingen og antall dyr i hver enkelt region. I bestandsovervåkingen og bestandsregistreringen bør eksisterende lokale aktører som lokale fjelloppsyn, Fjelltjenesten for Nord-Norge, og naturoppsyn i de større private grunneierlag og bygdeallmenninger eller andre også benyttes.”

”Komiteen mener det er viktig at de regionale rovviltnevndene på egnet måte trekkes med i forskningsmiljøenes arbeid med innsamlingsmetodikk og tolkning av data.”

Den lokale medvirkningen i bestandsregistreringer av rovvilt er i dag betydelig. I tillegg til innmeldinger av spor og andre observasjoner deltar lokalbefolkningen aktivt i en rekke konkrete innsamlingsrutiner. For eksempler, se punkt 8 om bestandsovervåkning.

Rovdata arbeider for ytterligere styrking av den lokale deltakelsen i kartleggingen og overvåkingen av rovviltartene. Rovdata har blant annet, i samarbeid med Artsdatabanken, etablert en nettbasert publikumsløsning for innmelding av

observasjoner av de store rovdyrene. Tilfeldige innmeldinger av observasjoner av rovvilt fra publikum vil alltid være et viktig bidrag i kartleggingen og overvåkingen.

I tråd med rovviltforliket ble Fagrådet for Nasjonalt overvåkingsprogram for rovvilt etablert våren 2007. Fagrådet er oppnevnt av Miljøverndepartementet, og består av eksperter på ulike kompetanseområder med relevans for overvåkingsarbeidet. Fagrådet arbeider for at overvåkingen av gaupe, jerv, brunbjørn, ulv og kongeørn skal være best mulig, og deres hovedoppgave er å kvalitetssikre metoder og anbefale forbedringer i overvåkingsprogrammet. Rovdata har sekretariatsansvaret for Fagrådet, og rovviltneemndene og andre aktører som ønsker det kan gi innspill til Fagrådet på mulige forbedringer i rovviltovervåkingen. I forbindelse med opprettelsen av Rovdata er det lagt betydelig vekt på at Rovdata skal fungere som et serviceorgan for rovviltneemndene, deriblant med informasjon om overvåkingsmetodikk og resultater.

11. ULOVLIG FELLING AV ROVDYR

”Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, viser til at det ved flere anledninger har vært felt rovvilt uten tillatelse. Ulovlig felling av ulv og andre rovvilt er en alvorlig miljøkriminalitet. Økokrim selv hevder at dette er saker som er vanskelig å etterforske. Etter flertallets mening er det av avgjørende betydning at denne type miljøkriminalitet faktisk innebærer en reell sannsynlighet for straffefølgelse, og at straffenivået er høyt nok til å reflektere forbrytelsens alvorlighet og virke preventivt.”

Etter inngåelsen av rovviltforliket har det i regi av det skandinaviske ulveforskningsprosjektet SKANDULV blitt gjennomført nærmere undersøkelser av omfanget av ulovlig jakt på ulv. Av de radiomerkede skandinaviske ulvene er dødsårsaken kjent, eller vurdert som kjent i henhold til SKANDULV sine kriterier, for 51 individer. Av disse ulvene er det beregnet at 44 % skyldes ulovlig jakt, og at dette er den dominerende dødsårsaken. For perioden 1999-2006 har SKANDULV videre beregnet at ca 136 ± 56 ulver har blitt drept ulovlig i Skandinavia.

Statens naturoppsyn har utført ekstra oppsyn i ulveområder, og opplysningene fra Statens naturoppsyn formidles til politiet. Politimyndighetene på sin side har ansvaret for å følge opp og etterforske mistanke om slik alvorlig miljøkriminalitet. Miljø- og utviklingsministeren har drøftet situasjonen og muligheter for å styrke etterforskningen av disse sakene med Justisministeren med mål om en større oppklaringsprosent. Videre har det i regi av Riksadvokaten blitt arrangert et seminar om ulovlig jakt på ulv med deltagere fra Miljøverndepartementet, Direktoratet for naturforvaltning, Statens naturoppsyn, Politidirektoratet, Økokrim og flere berørte politidistrikter.

Oppklaringsprosenten er i dag ikke i samsvar med omfanget av kriminelle handlinger, og det er behov for videre arbeid med bekjempelse av ulovlig jakt på rovvilt for å følge opp intensjonene fra Stortinget.

12. FRYKT FOR ROVDYR

”Komiteen erkjenner at tilstedeværelsen av store rovdyr i enkelte områder av landet skaper frykt, og den må tas på alvor. Komiteen viser til at mange lokalsamfunn opplever at rovdyr forringer livskvalitet, i tillegg til at næringsgrunnlaget svekkes. Den menneskelige siden av rovdyrbelastningene bør vies større oppmerksomhet. Derfor vil det være ønskelig at det settes i gang undersøkelser som gir kunnskap om hvordan rovdyr påvirker folks hverdag og livskvalitet.”

I tråd med rovviltforliket er det utført undersøkelser som gir kunnskap om dette. Miljøforvaltningen har gitt økonomisk støtte til en rekke ulike tiltak som blant annet holdningsundersøkelser, kunnskapsformidlende prosjekter, kursvirksomhet, informasjon, seminarer og ekskursjoner knyttet opp mot rovvilt.

Noe av folks frykt for rovvilt kan skyldes mangel på kunnskap om rovviltets naturlige atferd i møte med mennesker, og det vil derfor være viktig med studier som tar for seg dette temaet for å kunne gi god informasjon om dette til de aktuelle gruppene. Det skandinaviske bjørneprosjektet har gjort en sammenstilling av de 31 tilfellene der mennesker er blitt skadet (29 tilfeller) eller drept (2 tilfeller) av bjørn i Skandinavia i perioden fra 1977 til 2010. Av disse var alle menn, 81 % var bevæpnet og 74 % hadde avfyrt skudd mot bjørnen på nært hold før de ble angrepet. Antall bjørneskadede mennesker med våpen øker, men antall bjørneskadede mennesker uten våpen øker ikke. I samme tidsrom er det ikke kjente tilfeller der mennesker har blitt skadet av ulv, gaupe eller jerv i Skandinavia. Det skandinaviske bjørneprosjektet har også studert bjørnens atferd i møte med turgåere gjennom eksperimentelle møter der bjørner med GPS-halsbånd passeres på 50 meters avstand. Studiet ble startet i 2006 og hittil er nærmere 300 forsøk gjennomført. Ingen av bjørnene har utvist noen form for aggressiv atferd, og feltpersonellet observerer svært sjelden bjørnene – selv om personene er utrustet med peileutstyr og derfor vet retning og avstand til bjørnen. Dette resultatet er viktig fordi det viser at bjørner unngår mennesker, og kan dermed være kunnskap som kan dempe frykten for bjørn. Et tilsvarende studie ble også gjennomført på ulv i Skandinavia i 2001 til 2002. Feltpersonellet utførte 34 forsøk på 10 ulike ulver/ulveflokker for å måle på hvilken avstand ulvene beveget seg vekk fra mennesker. Resultatene viser store likhetstrekk med funnene fra studiene av bjørn. Ingen av ulvene utviste noen form for aggressiv atferd. Når feltpersonellet kom innenfor en radius på 300 meter fra ulven/e, forlot ulven/e området så snart menneskene var oppdaget. Feltpersonellet kunne likevel komme relativt nært hvilende ulver før ulvene forlot området, og studiet konkluderer med at dette bør anses som normal atferd hos en ulv.

13. NØDVERGERETTEN

”Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, ønsker at det utredes om nødvergeretten også bør omfatte hund som direkte angripes av rovdyr.”

I 2005-2006 utredet Direktoratet for naturforvaltning spørsmålet om nødvergebestemmelsen i viltloven (nå naturmangfoldloven) burde utvides til å omfatte hund som angripes av vilt. I sin utredning omtalte direktoratet bl.a. norsk og svensk rett, Bern-konvensjonen, omfanget av illegal jakt og økonomiske tap og forsikringsordninger for hundeeieren. Direktoratet stilte seg negativ til å endre nødvergebestemmelsen slik at den omfatter hund som angripes.

Sommeren 2008 sendte Miljøverndepartementet på høring forslag om endringer i nødvergebestemmelsen. Det ble ikke foreslått å innlemme hund i bestemmelsen. Departementet la vekt på at det i hovedsak er lederdyrene i en familiegruppe som tar jakthunder, og at felling av ulv i en nødvergesituasjon dermed kunne gjøre situasjonen for ulv i Norge vanskelig. Videre ble det bl.a. lagt vekt på at en slik endring ville innebære at uttaket av ulv ble mindre målrettet med tanke på beitenæringen, samt faren for misbruk av bestemmelsen.

Våren 2010 fremmet Regjeringen Prop. 75 L (2009-2010), der det ble foreslått flere endringer i naturmangfoldlovens nødvergebestemmelse. Det ble imidlertid ikke foreslått å innlemme hund i nødvergebestemmelsen, med unntak av hund som befinner seg i rovdysikkert hegn.

De fleste av de foreslåtte lovendringene trådte i kraft 1. oktober 2010. Endringene har medført at terskelen for å avlive jerv og gaupe i nødverge er noe senket. Dersom bestandsmålet for bjørn nås, vil den utvidede adgangen til avliving også gjelde denne arten. Bestemmelsen om utvidet adgang til avliving av rovdyr i rovdysikkert hegn er foreløpig ikke satt i kraft. Det arbeides med forskrifter for gjennomføring av bestemmelsen. Når slike forskrifter er på plass vil lovbestemmelsen bli satt i kraft så raskt som mulig.

Regjeringen arbeider videre med spørsmålet om en generell innlemming av hund i nødvergebestemmelsen, og ser blant annet nærmere på svenske erfaringer på området. Den svenske regjering innførte i mai 2007 en forsøksordning om utvidet mulighet for husdyreiere til å forsvare sine dyr mot rovdyrangrep også utenfor inngjerdet hegn (SFS 2007:127). Jaktförordningen i Sverige (1987: 905) § 28 første til femte ledd lyder i dag som følger:

Om något av rovdjuren björn, varg, järv eller lo angriper tamdjur eller om det finns skälig anledning att befara ett sådant angrepp, får åtgärder vidtas för att skrämma bort rovdjuret. Rovdjur som avses i första stycket får dödas av ett tamdjurs ägare eller vårdare för att skydda tamdjuret

1. når rovdjuret angriper og skadar tamdjuret eller om det är uppenbart att ett sådant angrepp är omedelbart förestående,

2. om det finns skälig anledning att befara ett angrepp på tamdjuret och dödandet sker i omedelbar anslutning till att rovdjuret har angripit och skadat eller dödat tamdjur, eller

3. om rovdjuret befinner sig inom inhägnat område avsett för skötsel av tamdjuret och det finns skälig anledning att befara ett angrepp där.

Rovdjuret får bara dödas när det inte går att skrämma bort rovdjuret eller på något annat lämpligt sätt avbryta eller avvärja angreppet

For alle de tre alternativene er det et vilkår at det ikke er mulig å avverge angrepet på annen måte, for eksempel ved å skremme bort rovdjuret.

I januar 2009 utredet Naturvårdsverket i samarbeid med politiet og påtalemyndighetene konsekvensene av bestemmelsen for rovdyrstammens utvikling og rettshåndhevingen på området. I løpet av prøveperioden fra mai 2007 til januar 2009 ble syv rovdyr felt for å forhindre angrep på husdyr, seks ulver og en bjørn, av totalt 11 tilfeller hvor bestemmelsen i § 28 ble vurdert. Av de 11 tilfellene hvor hendelsen ble undersøkt i henhold til § 28 var syv tilfeller hvor ulv angrep eller var i ferd med å angripe jakthund.

De tre instansene viste til at bestemmelsen foreløpig ikke har påvirket ulve- og bjørnebestandene negativt, men det blir påpekt at det var for tidlig å kunne si med sikkerhet hvilken effekt bestemmelsen vil ha på rovdyrbestandenes utvikling eller rettsvurderingen i slike saker. I sin vurdering viste de videre til at ordningen kan utvikles til et verktøy for de som ønsker å felle rovdyr ulovlig. Instansene var enige om at ordningen hadde virket i for kort tid til at man kan uttale seg om virkningene med stor sikkerhet, og anbefalte at prøveordningen skulle forlenges med tre år.

Den svenske regjeringen har likevel valgt å gjøre bestemmelsen i Jaktförordningen § 28 permanent fra mai 2009 blant annet på bakgrunn av at bestemmelsen ikke kunne vise og ha hatt negativ innvirkning på rovdyrbestandene i Sverige. Etter innføringen av forsøksordningen i mai 2007 og til utgangen av 2010 har totalt 23 rovdyr blitt felt i nødverge i Sverige både innenfor hegn og utenfor hegn. Av dette er det to gauper, ni bjørner og 12 ulver.

14. BEITERETT

”Komiteen understreker betydningen av eiendomsretten, herunder beiteretten, som grunnleggende prinsipper. Dette innebærer at grunneiere både er de beste forvaltere av utmark og de som mest effektivt kan gjennomføre tiltak som reduserer skade på husdyr.”

Prinsippet om eiendomsrett, herunder beiterett, ligger fast. Høsten 2006 avsa Høyesterett en dom som gjaldt beiterett og et vedtak fra Mattilsynet om beitenekt ("Rendals-dommen"). Høyesterett kom til at vedtaket, som var tidsbegrenset, var ugyldig. Det følger av dommen at vedtak om beiteforbud må være tidsbegrensede, og at beiteforbud ut over det kortvarige ikke bør iverksettes uten at dyreeier får kompensasjon. Som følge av dommen iverksatte Miljøverndepartementet i 2007 en midlertidig ordning med økonomisk kompensasjon til dyreeier der Mattilsynet fatter vedtak om restriksjoner i bruk av utmarksbeite pga. rovvilt. Ordningen er i dag hjemlet i dyrevelferdsloven og ligger under Landbruks- og matdepartementet.

15. LEIE AV JAKTTERRENG

"Komiteen har merket seg at det i 2001 ble gjennomført en forsøksordning med leie av jaktterreng innenfor ulverevir. Komiteen ønsker å videreføre dette forsøket med sikte på en senere vurdering og evaluering av ordningen."

I tråd med rovviltforliket ble en ny forsøksordning med statlig leie av jaktrett på elg innenfor ulverevir gjennomført i Hedmark i 2006 og 2007. Basert på drøftinger med representanter for NORSKOG, Norges Skogeierforbund og Rovviltnemnda i region 5 utformet Fylkesmannen i Hedmark i 2006 en modell for statlig leie av jaktrett på elg. Modellen er basert på leie av et antall fellingstillatelser som tilsvarer forventet uttak av elg innenfor ulverevir. Forskningsresultater fra Høgskolen i Hedmark ble lagt til grunn for beregningene av ulvens uttak av elg. Prøveordningen ble gjennomført innenfor Gräsmarkreviret i Grue og Kongsvinger kommuner. I 2006 deltok fire av seks rettighetshavere, mens fire av sju deltok i 2007. Økningen til sju vald i 2007 skyldes endret arealbruk hos Gräsmarkreviret. Flere grunneiere, som til sammen utgjorde 46 % av samlet areal, ønsket ikke å delta i forsøksordningen og takket nei til statens tilbud om å leie jaktrettighetene.

Forsøksordningen ble gjennomført med tanke på å dempe konfliktene rettighetshavere til elgjakt opplever i forbindelse med ulvens uttak av elg i ulverevir innenfor forvaltningsområder for ulv. Forsøksordningen er evaluert av Fylkesmannen i Hedmark, Direktoratet for naturforvaltning og Sveriges lantbruksuniversitet (SLU). Evalueringene viser at forsøksordningen har hatt liten konfliktdempende effekt. En grunnleggende intensjon ved ordningen er dermed ikke oppfylt. Direktoratet for naturforvaltning påpeker også at det ikke er i tråd med viltlovens intensjoner at staten betaler kompensasjon for naturlig predasjon på viltlevende arter hjemmehørende i norsk natur. Viltlovens formålsbestemmelse fastslår at viltet og viltets leveområder skal forvaltes i samsvar med naturmangfoldloven og slik at naturens produktivitet og artsrikdom bevares. Innenfor denne ramme kan viltproduksjonen høstes.

SLU sier blant annet følgende i sin sammenfatning om forsøksordningen:

"Vår slutsats är att det är möjligt att den ekonomiska ersättningen från prøveordningen har en viss positiv effekt på markägare med näringsverksamhet. Med största sannolikhet

har effekten ändå varit liten. Vargens predation har inte varit så stor i området att markägarnas ekonomi allvarligt hotats och prøveordningen beskrivs mer som "ett plåster på såren" än som en räddare i nöden."

16. REINDRIFT

"Komiteen er kjent med at det generelt er større begrensninger når det gjelder driftstilpasninger for reindrift enn med husdyrhold."

"Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, vil ha en forvaltning som i størst mulig grad skiller tamrein fra rovviltbestandene. Flertallet mener derfor at hensynet til tamreindriften må veie tungt ved forvaltningen av rovviltbestandene, og flertallet forutsetter raskt uttak av rovdyr når disse kommer inn i tamreinområder og gjør skade."

Det vises til kunnskapsgrunnlaget oversendt Stortinget 4. februar 2011 (side 41-49) for utfyllende beskrivelse om tamrein og tap.

I rovviltforliket ble det lagt til grunn at de nasjonale målene for rovvilt skal fordeles på de åtte regionene, samt at det ble lagt klare føringer for områdeavgrensingen for ynglende ulv (jf. ulvesona). Videre innebærer rovviltforliket klare føringer for at det skal være etablert forekomst av jerv og gaupe i Finnmark, hvor ca 75 % av dagens tamreindrift foregår. Samtidig skal forvaltningen i størst mulig grad skille tamrein fra rovviltbestandene. Fordelingen av de nasjonale bestandsmålene på de enkelte regioner er gjort i henhold til prinsippene i rovviltforliket, jf. rovviltforskriften § 4. Se for øvrig omtale i punkt 3.

Den regionale prioriteringen av områder til henholdsvis rovvilt eller husdyr og tamrein gjøres av rovviltnemndene innenfor rammen av de nasjonalt fastsatte bestandsmålene for hver region. Rovviltnemnden i hver region utarbeider en regional forvaltningsplan for rovvilt, og i forvaltningsplanen etableres en geografisk differensiert forvaltning i regionen. Reindriftnæringen dekker store deler av landets areal fra nordlige deler av Hedmark fylke og nordover, og med unntak av ulv vil dette arealet nødvendigvis være delvis overlappende med prioriterte områder for rovvilt.

Miljøforvaltningen prioriterer uttak av rovvilt i viktige tamreinområder, og har de senere år blant annet gjennomført omfattende ekstraordinære uttak av jerv under yngleperioden for å avverge fremtidige skader på husdyr og tamrein. Se for øvrig omtale i punkt 5.

De senere år har det fra reindriften i Nord-Trøndelag kommet meldinger om en særskilt negativ utvikling for den sørsamiske tamreindriften i området. På den bakgrunn nedsatte miljø- og utviklingsministeren, i samråd med landbruks- og matministeren, en egen arbeidsgruppe med oppdrag om å anbefale tiltak innenfor både

rovviltforvaltningen og reindrifta med sikte på å dempe konfliktene og bedre situasjonen for sørsamisk tamreindrift. Rapporten fra arbeidsgruppa peker på sammensatte utfordringer og anbefaler en rekke ulike tiltak i området, inkludert videre undersøkelser for å øke kunnskapsgrunnlaget om utviklingen. En rekke tiltak er fortløpende blitt gjennomført som blant annet intensivert bestandsovervåking av gaupe og jerv med bruk av helikopter i kystnære reinbeitedistrikt vinteren 2010, høye kvoter for jakt på gaupe for reduksjon av bestanden ned mot bestandsmålet, ekstraordinære uttak av jerv, utredning av en ny beregningsmodell for å styrke kunnskapen om antall årlige ynglinger av bjørn og iverksetting av arbeid med offentlige reintellinger. Videre oppfølging av rapporten fra arbeidsgruppa konsulteres med Sametinget og Norske Reindriftssamers Landsforbund.

17. VILLREIN

”Komiteen understreker at det er liten kunnskap om effekten av tette jervbestander og villrein. Det kan stilles spørsmål om tapet av nyfødte kalver er større enn forskningen så langt har dokumentert.”

”Komiteen legger til grunn at rovdyr i disse områdene kan utgjøre en direkte trussel mot villreinen som Norge har eneansvar for å ta vare på i Europa. Komiteen forutsetter at det må føres en restriktiv forvaltning og raskt uttak av rovdyr når disse kommer inn i villreinområdene og gjør skade.”

Forholdet mellom villrein og store rovdyr har ikke vært noe omstridt tema i årene etter rovviltforliket. Viltmyndighetene sentralt ser ikke rovviltbestandene i Norge som noen trussel mot villreinen. Villreinen er et flokkdyr, og det er antatt at villreinens levevis i flokk er en tilpasning til det å leve sammen med rovdyr. Dagens villreinbestander i viktige villreinområder som for eksempel Rondane, Snøhetta, Ottadalen og Forollhogna, er gode. Tellinger viser at bestandene stort sett ligger nær bestandsmålene. For øvrig vises det til at dagens prioriterte yngleområder for ulv og bjørn ikke berører villreinområdene, og det er følgelig kun jerv og gaupe som har delvis overlappende utbredelse med villrein.

For å ta vare på villreinen i Norge for framtida, er utfordringen først og fremst å sikre nødvendige leveområder for arten. Situasjonen er at ulike arealinngrep har splittet opp villreinens opprinnelige leveområde. Nå er de største utfordringene knyttet til at det skjer utbygging og menneskelig aktivitet i randsonene til flere av villreinområdene og ferdsel inn i områdene. Også endringer i klimaet kan bli en alvorlig trussel i tida framover.

18. INTERNASJONALT SAMARBEID

”Komiteen viser til at forvaltningen av rovviltbestandene i Norge er sterkt påvirket av hvordan forvaltningen er i våre naboland. Spesielt gjelder dette for ulv og bjørn. Komiteen viser til at det samarbeides på tvers av landegrensene. Komiteen mener at dette

samarbeidet må forsterkes slik at forvaltningen i fremtiden skjer i forståelse først og fremst med Sverige og Finland.”

Forskning på store rovdyr foregår i dag hovedsakelig gjennom store felles skandinaviske forskningsprosjekter, slik som Det skandinaviske bjørneprosjektet og Det skandinaviske ulveforskningsprosjektet (SKANDULV). Kunnskapsgrunnlaget er følgelig i vesentlig grad felles i Norge og naboland. Rovviltforekomstene i Norge har nær tilknytning til rovviltforekomstene i våre naboland, og det er ønskelig med best mulig samordning av overvåkingsmetoder og sammenstilling av bestandsdata på tvers av landegrensene. Bestandssituasjonen for ulv rapporteres gjennom årlige felles skandinaviske statusrapporter. For de øvrige rovviltartene rapporteres bestandsstatus kun på nasjonalt nivå. Videre oppfølging av dette arbeidet, med sikte på bedre samordning mellom landene i Fennoskandia, er blant de sentrale oppgaver for Rovdata.

Svenske myndigheter har i oppfølgingen av Riksdagens behandling av rovviltpolitikken i 2009 iverksatt en ny utredning av langsiktige mål for rovviltstammenes utvikling, jf. kommittédirektiv 2010:65. Utredningen innebærer blant annet at det skal gjøres vurderinger av livskraftige bestander på populasjonsnivå (Skandinavia). Det er dialog mellom svenske og norske myndigheter både i forbindelse med den svenske utredningen og forvaltningsmessig samarbeid.